AZAP, S. (2016). Tölögön Kasımbekov'un Cetilgen Kurak (Olgun Nesil) Romanında Yapı ve İzlek: Sovyet Tipi İnsan Yaratma Süreci. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, *5*(2), 834-869.

*Uluslararası **T**ürkçe **E**debiyat **K**ültür **E**ğitim Dergisi Sayı: 5/2 2016 s. 834-869, TÜRKİYE*

TÖLÖGÖN KASIMBEKOV'UN CETİLGEN KURAK (OLGUN NESİL) ROMANINDA YAPI VE İZLEK: SOVYET TİPİ İNSAN YARATMA SÜRECİ*

Samet AZAP**

Geliş Tarihi: Mart, 2016 ***Kabul Tarihi: Haziran, 2016***

Öz

Toplumsal hayatın tezahürü olan edebiyat eserleri, deneyimsel tecrübenin yazarların muhayyelesinde şekillenmesiyle ortaya çıkar. Yazarlar içinde bulunduğu toplumun sesi olarak, ideolojinin ve toplumsal yaşantının izlerini eserleri vasıtasıyla anlatırlar. Türk dünyasında yazılan eserler de bu anlamda dönemin üstü kapatılmak istenen tarihsel gerçekliğin yansımalarına ulaşma yolunda önemlidir. Daha çok tarihsel romancı yönüyle tanınan Kırgız yazar Tölögön Kasımbekov, ideolojinin/rejimin toplumsal hayata etkilerini *Cetilgen Kurak* (Olgun Nesil) adlı eserinde tüm açıklığıyla anlatır. Romanın başkişisi Esen, Sovyetlerin yaratmak istediği "Sovyet tipi insan"ın temsilidir. Kurgunun merkezinde yer alan Esen, Kırgız gençlerinin gelecek idealinin yansıması olarak verilir. Sovyetlerin yaratmak istediği yeni insan tipinin dili Rusça, dini Hristiyanlık ya da ateizm, kültürü ise Rus kültürü olacaktır.

Küçük yaşta yetim evinde Rus kültürü etkisinde büyütülen, Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olan Esen bu misyonun taşıyıcısı olarak romanda dramatik aksiyonu yönlendirici işlevde yer alır. Roman yapısal ve izleksel olarak açımlanacaktır. Yapı kısmında zaman, mekân, olay örgüsü, bakış açısı ve şahıs kadrosu gibi unsurlar merkezli değerlendirilecektir. İzleksel olarak ise; "Komünizm ve Ruslaştırma", "Öz-Gerçekleştirme Kavgası/Birey(sel)leşme", "Kültürel Yabancılaş(tır)ma ve Yabancılaşma" ve "Aşk/Sevgi" başlıkları etrafında çözümlenecektir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dünyası, Sovyet tipi insan, Sovyetler Birliği, Yapı ve izlek, Esen, Rus Kültürü.

TÖLÖGÖN KASIMBEKOV THE CETİLGEN KURAK (MATURE GENERATION) NOVEL STRUCTURE AND SUBJECT: SOVIET TYPE OF HUMAN CREATION PROCESS

Abstract

As a manifestation of social life literature reveales the experiential experience in shaping the imagination of the authors. Writers as the voice of the community depicts the traces of ideology and social life through their works. Literary works written as part of Turkic world is very important vassal to reach historical truths which have been covered over the period. More known of his historical novels Kyrgyz writer Tölögön Kasımbekov clearly told the effects of the regime and its ideology on the social life in his book *Mature Generation*. The main characters of the novel Esen is a representation of Soviet-type people that the Soviets wanted to create. Esen is

* Bu makale, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2011-2015 yılları arasında yapmış olduğum Tölögön Kasımbekov "İnsan ve Eser" adlı doktora tezimden alınmıştır.

** Yrd. Doç. Dr.; Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, sametazap@hotmail.com.

located in the center of the fiction and is given as a reflection of the ideal future of the Kyrgyz youth. The language of the type of people that the Soviets wanted to create will be Russian, his religion will be Christianity or atheism, and the culture will be the Russian culture.

Esen grew up in orphans' house and was fostered under the influence of Russian culture, became a teacher of Russian language and literature plays a key role in dramatic action in the novel as a carrier of this mission. Novel will be examined through the structural and thematic features. Structurally, time, place, and plot will be evaluated based on factors such as perspective and staff. As the thematic; the novel will be looked around subtitles of "communism and Russification" "self-actualization fight/individuality" "cultural alienation" and "love".

Keywords: Turkish world, Soviet-type people, the Soviet Union, structure and themes, Esen, Russian culture.

1.1. Romanda Yapı

1.1.1. Romanın Kimliği

Tölögön Kasımbekov'un 1976 yılında yayımlanan, Kırgız Türkçesi adı *Cetilgen Kurak* olan romanı, Türkiye Türkçesine (yayımlanmamış bir yüksek lisans tezi) *Olgun Nesil* olarak aktarılmıştır. 2011'de Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Şule Özçoban tarafından Prof. Dr. Mehmet Kutalmış'ın danışmanlığında hazırlanan tez "Tölögön Kasımbekov'un "Cetilgen Kurak" Adlı Eserinin Türkiye Türkçesi'ne Aktarılması ve Eserin Söz Varlığı Üzerinde İncelemeler" (Özçoban, 2011) adını taşır. Bu tezden başka Türkiye Türkçesinde aktarılmış başka bir çevirisi olmadığı için, çalışmada bu tezin çevirisini ve eserin Kırgız Türkçesi baskısı örnek alınmıştır.

1.1.2. İsimden İçeriğe

Olgun Nesil, povest (uzun hikâye) türüne yakın tarzda yazılmış olup, yazarın roman kategorisine aldığı, diğer romanlarına oranla konu ve içerik bakımından farklı çizgide olan bireysel izlekli bir romandır. Kasımbekov'un eserleri üzerine yazdığı bir makalede Osmon İbrahimov, eserin konu ve karakter kadrosu bakımından povest (uzun hikâye) türüne daha yakın olduğunu söyler (İbrahimov, 2000: 105) Ancak bu incelemede, yazarın roman türüne aldığı eserinin roman sınıfında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Yazar, *Olgun Nesil* romanında hayatın gerçeklerini anlatmaya çalışır. Romanın başkişisi Esen adlı genç, üniversiteden mezun olduktan sonra kendi köyünde Rus dili öğretmeni olarak işe başlar. Esen, öğrencilere iyi eğitim vermeyi, dürüstlüğü, ahlakı, insanlığı öğretmeyi amaç edinerek okula geldiği ilk günden itibaren farkındalık yaratır. İyi niyeti ile çalışan Esen, okuldaki yöneticilerin hatalarını görünce dayanamaz. Her şeyi açıkça yüzlerine söyler, okulun bütün işlerinin yolunda gitmesi için çabalar. Fakat Esen'in bu çabaları okul müdürünün ve diğer öğretmenlerin hoşuna gitmez ve ona kin beslerler. Okul müdürü Biybala, Baymat ile Corokul'u

Esen'e karşı kışkırtır. Esen hakkında aslı olmayan dilekçe yazılır. Fakat adalet yerini bulur ve kurulan tuzak ortaya çıkar. Romanda Esen ile öğrencisi Aliyma'nın aşklarından da bahsedilir.

1976'da yayımlanan romanda dönemin ideolojik fikir hareketleri ve Rus rejiminin etkisi açıkça görülür. Ayrıca dönemin ideolojisinin yetiştirdiği yetim bir genç, ideal insan tipi olarak anlatılır. Romandaki aşk, dürüstlük, adalet gibi konular dışında komünizm övgüsü ve Rus dilini bilmenin zaruriyeti de önemli bir yer tutar. Kasımbekov'un diğer dört romanına kıyasla burada rejimin etkisinde daha fazla kaldığı açıkça görülür. Esen'in dürüstlüğü, adaleti ve çalışkanlığı ile etrafındaki yozlaşmaya karşı olan savaşı yazarın, diğer anlatılarında da görülen ideal insanın görüntüsüdür. Esen'in dilinden düşürmediği Rus diline olan övgü ve komünizme olan bağlılığı yazarın Marksist sistemden etkilendiği izlenimi doğurur. Bu doğrultuda esere Marksist eleştiriyle bakmak daha doğru olacaktır.

1.1.3. Olay Örgüsü

Olgun Nesil romanı yazarın diğer anlatılarında da görülen yazara özgü bir teknik olan "geriye dönüş" tekniğinden yararlanılarak kurgulanmıştır. Romanda, yazar sık sık öykü zamanından geriye giderek başkişinin geçmişi ile şimdiki yaşayışı hakkında anlamsal bağlantı kurarak okuru bilgilendirir. Yazar tarafından dört bölüme ayrılmış romanın, olay birimleri şu şekilde gösterilebilir;

I. Bölüm

- Esen'in uzun yıllar önce ayrıldığı köyüne Rus dili öğretmeni olarak dönmesi
- Esen'in derste uyuyan Kırgız dili öğretmeni Arıkov Baymat'ı uyarması
- Esen'in derste öğrencilerine Rusçayı öğrenmeleri gerekliliğinin nedenleri üzerinde durması
- Esen'in, Baymat'ın evine gitmesi ve Baymat'ın, öğrencileri notlarını yükseltme bahanesiyle kendi ev işlerinde kullanması sonucu Esen'in Baymat'ı uyarması
- Esen, Baymat ve Corokul gözetiminde olan öğrencilerin pamuk toplamak için ilçeye gitmesi
- Müdür Biybala ile Corokul'un plan yaparak Esen'i okuldan atmak için anlaşması

II. Bölüm

- Esen'in, öğrencisi Aliyma ile at koşturması ve aralarında aşkın başlaması
- Esen'in Aliyma'nın evine giderek annesi ve babasıyla tanışması

- Öykü zamanından geriye giden Esen'in annesi ile babasının nasıl evlendiğini ve annesi ile geçirdiği zamanı hatırlaması

- Öykü zamanından geriye giden Esen'in babası Caynak'ın savaşta ölmesini hatırlaması

- Öykü zamanından geriye giden Esen'in annesinin ölümünü ve "Çocuk Evi"ne gönderilmesini hatırlaması

III. Bölüm

- Esen'in altı öğrencisiyle birlikte geziye gitmesi
- Gezi ekibinin Issık-Göl'e gitmesi ve Aliyma ile Camşitbek'in yakınlaşması
- Esen'in sandalları su alan Aliyma ile Camşitbek'e kendi kayığını vermesi, kendisinin boğulma tehlikesi atlatması
- Gezi ekibinin yeniden Frunze'ye dönmesi
- Esen'in babasını bularak ona oğlu olduğunu söylemeden, ondan annesinin resmini alması
- Öykü zamanından geriye giden Esen'in "Çocuk Evi"nde yaşadıklarını hatırlaması
- Öykü zamanından geriye giden Esen'in üç yıl önce tanıştığı gelini hatırlaması ve öykü zamanına dönerek gelini bulması, üç yıl önce onun evinde bıraktığı günlüğünü alması
- Esen'in öğrencilerle birlikte köye dönmesi

IV. Bölüm

- Okulların açılması, müdür Biybala'nın Esen'in başka okula tayin edilmesi için ilçe başkanına onu övmesi
- İlçe başkanı ile görüşen Esen'in okulunda kalması
- Esen hakkında yazılan şikâyet dilekçeleri üzerine, okula müfettiş gelmesi
- Okulda düzenlenen toplantıda, dilekçelerden birini Baymat'ın kendisinin yazdığını itiraf etmesi ve Esen'in suçsuzluğunun ispatlanması
- Baymat'a dilekçeyi yazdıran Corokul'un başka okula tayininin çıkması
- Müdür Biybala'nın görevinden uzaklaştırılması
- Üniversiteyi okumak için Frunze'ye giden Aliyma'nın, Esen'e mektup yazarak evleneceğini söylemesi
- Frunze'ye toplantıya giden Esen'in, üvey annesi ile görüşmesi ve ölen babasının kendisine bıraktığı mektubu alması
- Esen'in Aliyma ile görüşmek için Frunzedeki kız yurduna gitmesi

1.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Esen'in kendini gerçekleştirme serüveninin anlatıldığı *Olgun Nesil* romanı, sınırsız bilme ve görme yetisine sahip tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatıcı bu bakış açısında kişiler dünyası, olay örgüsü, mekân ve zamana ait ayrıntıları izleksel kurguyla bütünleştirir. Romanın başkişisi Esen'in merkez alındığı olaylar Kasımbekov'un diğer romanlarında da sıkça kullandığı geriye dönüş, iç monolog ve diyalog tekniklerinden yararlanılarak kurgulanır.

Kasımbekov'un birçok anlatısında görülen ortak bir teknik olan geriye dönüş tekniği bu romanının da çekirdek yapısını oluşturur. Yazar-anlatıcı roman kişilerinden ruhsal dünyasını açımlama da sık sık geriye dönüş tekniği ile okuru öykü zamanından geriye götürür. Başkişi Esen'in çocukluğuna bu şekilde uzanan yazar-anlatıcı oradan daha da geriye giderek annesi Kanım'ın gençlik günlerini hatırlatır;

> Kanım da bir evin tek çocuğuydu. Savaştan önceki sene babası onu söz kestiği birine vermek istedi. Damat deyince, kızıl yanaklı, bıyıkları daha yeni çıkmaya başlamış, genç, cesur olduğu belli, yakışıklı birini hayal ederdi. Kalbi "küt-küt" diye heyecanlanırdı. Bir gün damat geldi. Yengeleri evin arkasında görüşme ayarladılar. Kız yüzüne bakınca, yanında yüzü-gözü kırışmış, beli bükülmüş, birini gördü. Korkudan eve kaçtı. Ağlamasına bakmadılar (s. 394).

Yukarıda anlatılan sahnede, Esen'in annesi zorla biriyle evlendirilir. Kanım'ın ihtiyar, "beli bükülmüş" biriyle evlendirilmesi, onun varlık alanının hiçe sayıldığının göstergesidir. Yazar-anlatıcı başkişinin annesi Kanım'ın geçmişte yaşadığı zor günleri şimdileştirerek okuru roman kişileri hakkında bilgilendirir.

Olgun Nesil romanının kişileri psikolojik derinliği olan kişilerdir. Yazar, onların yaşadıkları gelgitleri, zihninden geçenleri iç monolog tekniğiyle verir; "her şeyi bilen hikâyecinin kullanıldığı romanlarda, hikâyeci, genellikle sahnelerin dışında kalır, çünkü ekseriya "ben" ve 'biz' zamirleriyle konuşan ve roman materyaline hâkim olan ses, yazarın sesidir" (Stevick, 2010: 115). Romanda da yazar, bu teknikle kahramanlarını kendi düşüncelerinin aktarılmasında kullanır. Örneğin; başkişinin kaygı boyutunun dışa vurumu olan; "yok, bu mutlaka merkezden gelen müfettiş, önemli işi olmazsa sürüsünden ayrılmış bir kuş gibi onca yoldan buraya neden gelsin!" diyerek kendi düşüncesine kendisini inandırdı." (s. 349) cümlesi yazarın iç sesidir. Yazar-anlatıcı iç monolog tekniğinden romanın birçok yerinde faydalanır; böylece roman kişilerinin düşünceleri okura aktarırken karakterlerin ruhsal dünyasının da şekillenmesine yardımcı olur.

Kasımbekov'un Sovyet ideolojisinin yetiştirdiği ideal insan tipini sergileyen başkişi Esen'in diyaloglarında devrin ideolojik fikirlerine göndermede bulunulur; "Rusça lazım, halk şairleri "hünerin öncüsü dil" demişler, dil öğrenmek düşüncelerimizi de geliştirir, dil bilirsen zorlanmayı bırak iyiliğini görürsün! Doğru, bu meseleyi genişleterek, daha derinlemesine konuşacağız dedi. Öğrenciler nefeslerini tutmuş Esen'in ağzına bakıyorlardı" (s. 353). "Rusça lazım*"* söz grubu ile yazar devrin şartlarının gerekliliği olarak Rusça bilmeyi zorunluluk olarak görür. Bu söylem aynı zamanda bir toplumun nasıl asimile edilmek istendiğinin de acı gerçeğidir. Kendi ana dili Kırgız Türkçesi dururken, Esen'in sık sık Rusçayı bilmenin gerekliliği üzerinde durması, dönemin baskı ve kimliksizleştirme anlayışının göstergesidir. Romanın birçok yerinde yazar bu şekilde sloganik söylemlerden yararlanarak Esen'i Sovyet ideolojisinin anlatılmasında bir vasıta olarak kullanır.

Dil bir milleti millet yapan unsurların başında gelir. Tanımsal olarak dili doğrudan doğruya hisse ait intibalar dünyasının zihnimizde görüşümüze göre şekillenmiş olan bir dünya hâline girmesidir (Üçok, 2004: 63). Dolayısıyla dilin fethi, kişinin hayatının duygu ve düşüncelerinin de fethedilmesi anlamına gelir. Kırgız Türkçesinin Rusçanın etkisi karşısında yok edilmek istenmesi, Kırgız halkının yok edilmek istenmesiyle paralel bir seyir izler. Kasımbekov milletvekili olduğu ilk anlardan itibaren halkının bu trajik yazgısının önüne geçmek için çabalar. Hatta Kırgız dilinin yükseltilmesi için kurulan komisyonda aktif olarak çalıştığını bir röportajında belirtir (Nurmanbetov; Dayardagan). Yazarın dile verdiği önem halkının dil sorunsalıyla karşı karşıya kaldığını cesurca anlatmasından ve eserlerinde kullandığı saf Kırgız Türkçesi'nden de anlaşılabilir.

Olgun Nesil romanının karakterleri dünya görüşleri olarak taban tabana zıt karakterlerden oluşur. Bu durum da kaçınılmaz olarak roman kişileri arasında çatışmaya yol açar. Komünizmin savunucu ve uygulayıcısı olan başkişi Esen ile kart karakter müdür Biybala arasında yaşanan çatışma romanda gerilimin tırmandığı anlardır; "siz bana bakarak konuşun, müdürüm. Bu okul babanızdan mı kaldı, sevmediğiniz öğretmeni öylece kovuyorsunuz, size mi ait! Beni kolay kolay işten atamazsınız, söyleyeyim" (s. 462). Geldiği ilk günden itibaren okulda eğitim sisteminin yetersizliği, öğretmenlerin ve müdürün keyfi davranışları, öğrencilerin okul dışında da öğretmenler tarafından şahsi işleri için kullanılmasını fark eden Esen, tüm bunlara itiraz eder. Ancak onun bu duruşu, okul yönetiminde huzursuzluğa yol açar. Esen, okul yönetiminde gördüğü yozlaşma karşısında dik durarak pes etmeden mücadele eder. Yapılan yanlışları, haksızlıkları müdürün yüzüne söylemesi ikisi arasında gerilimin tırmanmasına yol açar.

Yazar-anlatıcının tanrısal bakış açısıyla iç monolog tekniğini de kullanarak başkişi ile müdür arasındaki tartışmayı anlattığı sahne, romanda gerilimin tırmandığı anlardır. Bu çatışma aslında romandaki zıt unsurların da çatışmasının göstergesidir. Adalet ile dürüstlüğün çatışması roman boyunca üzerinde en fazla durulan unsurdur.

Romanda kullanılan bir diğer teknik diyalog yani "bağımsız dolaysız konuşma" (Sazyek, 2013: 110) tekniğidir. Yazar-anlatıcı başkişinin romanda gizemi koruyarak, "ihtiyar" tabirini kullandığı Esen'in babası Caynak ile üvey annesinin karşılıklı uzun diyaloglarını şimdileştirir.

> Genç; Özür dilerim, benim bir işim vardı…
>
> İhtiyar; Söyle oğlum, çekinme!
>
> Genç; Kanım'ı tanıyor musunuz?
>
> İhtiyar; Kanım… (Kaşlarını çatarak, hatırlamaya çalışır.)
>
> Eşi; Hangi Kanım? (Beyine bakar) Tanıyor musun? (Gence üzüntülü bakarak) Biz öyle birisini tanımıyoruz (s. 440).

Hâkim bakış açısıyla aktarılan konuşmada "örnek okur" (Eco, 1997: 19) ihtiyarın ve eşinin kim olduğunu romanın sonu gelmeden anlar. Yıllardır görmediği ve öldüğünü bildiği babasını gören başkişinin yaşadığı travmayı yazar-anlatıcı ilerleyen diyalogda anlatır. Diyalog tekniğini sadece bu anda kullanan yazar, okurun düşünmesi için boşluklar bırakır. Parantez içinde ise, yazar-anlatıcı kişilerin o andaki mimiklerini şimdileştirir. *Olgun Nesil* romanı yazarın tanrısal bakış açısının sınırsız bilme yetisinin olanaklarından çeşitli tekniklerle faydalandığı bir romandır.

1.1.5. Zaman

Olgun Nesil romanında zaman, başkişinin değişim ve gelişimine paralel olarak kurgulanmıştır. Yazar-anlatıcı romana öyküleme zamanından başlayarak olayları anlatmaya başlar. Başkişi Esen'in otobüsle köyüne yaptığı yolculukla başlayan roman, "yaz aylarıydı galiba" (s. 348) cümlesiyle geçmişe giden yazar-anlatıcı "şimdi ise…" (s. 348) söz grubuyla öykü zamanına geri döner. Romanda sık sık geriye dönüş tekniğini kullanan yazar-anlatıcı "şimdi", "eskiden" gibi zamansal ifadelerle öyküleme zamanı ile öykü zamanı arasında ilişki kurar.

> Baymat, 50'li yılların başında Calal-Abad öğretmen enstitüsünden iyi bir notla mezun olup gelmiş. O zamanlar genç, kendine bakan, temiz giyimli, dersini iyi anlatan öğretmenlerin arasındaymış. (…) Okulda birkaç sene okul iç işleri başkanı olarak da çalışmış. Evlenip, beş çocuk sahibi olmuş. Kırk yaşlarına geldiğinde ise

> kilo almaya, her gün daha kötüye gitmeye, aldığı eğitimi zayıflatmaya, yaşadığı hayatın zorluklarına dayanamayarak akıntıya kapılmaya başlamış, şimdilerde köyün en önemsizlerinin arasında (s. 357).

Yazar-anlatıcı "50'li yılların başında" ve "şimdilerde" zamansal ifadeleri ile geçmiş ile şimdi arasında anlamsal bağlantı kurar. Romanda bu şekilde belirli zamansal ifadeler kullanılması, romanın belirli bir dönemin sosyal, siyasi ve kültürel döneminden izler taşıdığı izlenimi verir. Çünkü her romancının eseri, ister kendi zamanının meselelerini ele alsın, isterse bu meselelerden fildişi bir kuleye kaçışı temsil etsin, açıkça veya ima yoluyla yazıldığı zamanın sosyal olaylarının bir yorumudur (Stevick, 2010: 228). *Olgun Nesil* romanı da "komünizm" "Rus dilinin gerekliliği" gibi kavramsal dayatmalarla anlatıldığı dönemin bir ürünüdür. Rus dilinin Kırgız dili ve kültürü üzerindeki hâkim yapısı Marksist düşünce sistemindeki sınıfsal savaşı akla getirir. Terry Eagleton'a göre; dil olgusu gerçekte sömürgeci fatihin mağlup olanla, ulus-devletin ulus-devletle, bölgenin ulusla, sınıfın sınıfla savaştığı bir alandır. Edebiyat bu tür mücadelelerin sonucu olduğu kadar bir aktörü; emperyalist bir sınıfın dilinin ve ideolojisinin hegemonyasını kurmasını ya da boyun eğmiş bir devlet, sınıf veya bölgenin siyasal düzeyde parçalanmış veya aşınmış bir tarihsel kimliği ideolojik düzeyde korumasını ya da devam ettirmesini sağlayan mekanizmadır (Eagleton, 2009: 61). *Olgun Nesil* romanında zaman, devrin ideolojik dilsel baskı dönemlerini açımlayan bir gösterge olarak kullanılır. Çarlık Rusya döneminde başlayan fetih hareketinin devamında dilsel ve kültürel yönden görülen ideolojik baskı, Esen adlı gencin temsil ettiği değerleri yadsıması gerçeğini doğurur. Esen, Sovyet döneminin tek tipleştirme anlayışının savunucusu olarak ortaya konan bir karakterdir. Yozlaşmaya karşı verdiği savaş onu değerli gösterse de, savunduğu Rus dili ve kültürünün yayılma alanlarının kendi yetiştiği topraklarını kapsaması onu, tipik bir Sovyet genci olduğunu gösterir.

Zaman, kişilerin şekil almasında da önemli bir dönüşüm aracıdır. Bazen insanlar üzerinde olumlu etki eden yönüyle görülen zaman unsuru, bazen de olumsuz yönüyle görülür. Baymat geçmişte "iyi bir notla mezun olan; genç, bakımlı bir delikanlıyken" zamanın yıkıcılığıyla köyün "en önemsizlerinden birine dönüşerek" değersizleşir. Zaman Esen üzerinde ise tam tersi bir etkiyle görülür. Esen geçmişte ailesini kaybetmiş çok sıkıntılı dönemler geçirse de ilk görev yaptığı okulda düzenli, dürüst, farkındalık yaratabilecek kadar güçlü bir kişilikle okura sunulur.

Birçok anlatı, öykü zamanına zaman kipleri, durumlar ve belirteçler gibi dil bilgisine ait bir dizi öğenin yanı sıra, anlam yoluyla da vurgu yapar (Chatman, 2008: 73). Romanda geçen "partileri kuranlar, emek harcayan halktır" ya da "ben bir öğretmenim, komünistim" gibi

ideolojik söylemler zaman ifadesi olmasa da romanın zamansal olarak Sovyetler dönemini anlattığı izlenimi uyandırır.

Romanda geçen "1944 yılının bahar aylarıydı" (s. 391) cümlesi öyküleme zamanı ile öykü zamanı arasındaki zamansal farkı verir. Geçmişe giden yazar-anlatıcı, başkişi Esen'in dört yaşında annesini kaybettiği zamanı anlatır. Bu ifadeden öyküleme zamanının net olmasa da yeni mezun bir öğretmenin atandığı yaşın kaç olacağı göz önünde bulundurularak, yaklaşık yirmi sene sonrası yani 1964 yılı sonrası olduğu anlaşılır.

Zaman, kişiler üzerinde olgunlaştırıcı etkisiyle görülürken, bireyi geçmişle hesaplaşmaya da götürür. Geçmişte yaptığı hatalar zamanla değişen bireyin ruhunda derin izler bırakır. Başkişi Esen'in babası da böyle bir pişmanlık hâlinde kendisiyle hesaplaşır; "ihtiyar; (Masanın kenarına oturur, düşünceye dalarak çayını yudumlar.) Eh, bencil kafam! Bu dağlı illerde birçok işin yöneticisi oldum. Birini bırakıp, birinde çalıştım. O zamanlar insanlara üstten baktım. Hep onlara emir verdim" (s. 430). Yaşlanarak geçmişte yaptığı hataları anımsayan ihtiyar, geçmişte birçok insanı öteki olarak gördüğünü onları değersizleştirdiğini söyler. Geçmişi şimdide anımsayan ihtiyar, zamansal düzlemde kendini sorgulayarak, insani değerlerini yitirdiği için yaptığı hatalardan dolayı pişman olduğunu belirtir. Zaman bu doğrultuda bireyin kendine gelmesini sağlayan bir dönüşüm unsurudur.

Zamanın karakteri üzerinde yapıcı etkisiyle değişim gösteren Caynak da geçmişte insanlar üzerinde yürüttüğü baskı dolayısıyla pişmanlık yaşar. Aynı şekilde başkişi Esen'i haksız yere suçlayarak dilekçe yazan Baymat da zamanla yaptıklarından pişmanlık duyar, Esen'den özür diler. "O günden beri Baymat'ın gönlü rahat, neşeli, temiz giyiniyor, traşlı geliyor" (s. 474). Bu hesaplaşma zamanın biçimlendirici etkisini gösterir. Geçmişte kendine bakmayan, öğrencileri şahsi işlerinde kullanan, Esen'e iftira atan Baymat, zamanla gerçeklerin farkına varır, kendine gelerek farklı bir kişiliğe bürünür.

Romanda vaka kuruluşu zamana göre düzenlenir. Yazar-anlatıcı başkişinin "gelin" ismiyle anılan bir kadınla nasıl tanıştığını hatırlatır; "üç sene önce, altın güz (sonbahar) idi. (…) Esen tek başına, yaprakları şırp-şırp diye, isteyerek geçip, sıcacık havada vücudunu rahatlatıp, huzurlu, yavaş yürüyordu. Parkın öbür ucunda yalnız birini gördü" (s. 77). "Üç sene önce" ibaresiyle öyküleme zamanından geriye giden yazar-anlatıcı, "gelin" ile Esen'in nasıl tanıştığı hakkında okuru bilgilendirirken, öykü zamanına geri dönerek üç yıl sonra tekrar gelinle karşılaşmasını anlatır. Bu geriye gidiş tekniği, Tölögön Kasımbekov'un hemen hemen bütün anlatılarında görülen yazarın en çok başvurduğu anlatım tekniğidir.

1.1.6. Mekân

1.1.6.1. Çevresel Mekânlar

Olgun Nesil romanı, başkişinin yaşadığı "Cayık" köyü, "Tooluk" ortaokulu başta olmak üzere, geziye gidilen ve başkişinin üniversiteyi okuduğu Frunze (Bişkek) ile Kırgızistan Issık-Göl'de geçer. Esen'in yetim olarak sığınmak zorunda kaldığı "Çocuk Evi" de olayların geçtiği başka bir mekândır. Ancak geniş anlamda olaylar, "Cayık" köyünde geçer.

1.1.1.2. Algısal Mekânlar

İnsanın ontolojik olarak kendini anlamlandırdığı, varlığını kaotik olarak boşluğa düşmekten kurtardığı "içtenlik mekânları" (Okyay, 2000: 83-84) açık/geniş mekân, kendini huzursuz/sıkışmış hissettiği kaotik açmazda olduğu mekânlar ise, kapalı/dar ve labirentleşen mekân özelliği gösterir. Romanın önemli unsurlarından olan mekânlar açımlandıkça karakterlerin ruhsal durumları da daha yakından anlaşılacaktır. Çünkü mekân ile insan birbirinin parçasıdır. Kahramanların psikolojik durumuna göre anlam kazanan bu mekânlar; başkişinin büyüdüğü "Çocuk Evi", kendini gerçekleştirdiği ve çatışma yaşadığı "Tooluk" ortaokulu ve hayatının düğümünü çözdüğü Frunze'dir.

1.1.6.2.1. Kapalı/Dar ve Labirentleşen Mekânlar

Kahramanların kendisiyle, çevresiyle çatışma hâlinde olduğu kapalı/dar mekânlar bireyi ruhsal anlamda sınırlayan huzursuz eden mekânlardır. Romanda bu mekânlar Esen'in sığındığı "Çocuk Evi", çatışma yaşadığı Müdür Biybala'nın evi ve iftiraya maruz kaldığı toplantı odasıdır. Bu mekânlarda başkişi huzursuzdur. Kendi oluşunun engellendiği düşüncesiyle umutsuz bir ruh halinde ve çevresiyle çatışma halindedir.

Romanda yazar, Esen ile annesinin nasıl zorluklarla hayata tutunmaya çalıştıklarını açlık günlerinden örnek vererek aktarır. Yazar-anlatıcı, Esen'in çocukluk günlerin anımsatarak geçmişte yaşadığı zor günlere dikkati çeker. Kanım, Babası savaşa giden aç oğluna yedirecek hiçbir şey bulamaz, ocakta taş kaynatarak onu oyalar. Oğluna yedirecek bir lokma ekmek bulamayan Kanım, ona kendi durumlarına düşen bir anne ile çocuğunun hikâyesini anlatır;

> Eskiden senin gibi bir çocuğun karnı acıkmış diyerek Esen'i oyaladı, yiyecek bir şeyleri yokmuş, ne yapacaklarını şaşırmışlar, bizim gibi annesiyle ikisi. Sonra annesi kazana taşları koyup kaynatmış. Çocuğu çok ağlıyormuş, kötüymüş. Sen iyi çocuksun değil mi? "Acıktım" diye tekrar tekrar ağlıyormuş. Annesi zavallı "az kaldı oğlum, dayan şimdi pişecek!" diye oyalıyormuş. Ben ağlamayacağım değil mi anne? Sen kahraman çocuğusun, güçlüsün yavrum! dedi Kanım. Annesi taşları saatlerce kaynatmış. Oğlu da ağlaya ağlaya uyuya kalmış. Sonra annesi de yorulmuş, o da aç değil mi zaten, kazanın kapağını açmış, Allah'ın bir mucizesi olmuş, taşların

> yemeğe dönüşüp, piştiğini görmüş! Sen de bu gece taş kaynat anne. Ekmeğe dönüşsün (s. 392).

Aç kalan anne ile oğlu için içtenlik mekânları olan ev labirentleşir. Romandaki bu dramatik sahneden devrin şartlarının ne kadar zor olduğu anlaşılır. Açlıkla baş etmeye çalışan Kanım, kocası Caynak'ın ölüm haberini alır, bu acıya daha fazla dayanamaz ve o da hayata veda ederek Esen'i yetim bırakır; "Kanım hiç kıpırdamadı. "Kurban olurum!..." diye her zamanki gibi yalvara yakara kalkmadı, o aslında akşamdan gitmişti. Gece boyunca küçük çocuk annesinin gitgide soğumaya ve sertleşmeye başlayan bedenini fark etmeden göğsünü koklayarak uyumuştu" (s. 406). Daha yeni yetim kalmış kimsesiz bir çocuk için mekân fark etmez, neresi olursa olsun dar mekân özelliği gösterecektir. Hayatın gerçeklerinden habersiz küçük yaşta annesiz ve babasız kalan Esen sığındığı çocuk evinde, annesinin yokluğunu derinden hisseder; "Anne-e!... Anne-e… diye ağlayarak kalktı." (s. 408) Her şeyden habersiz dört yaşındaki Esen için "Çocuk Evi" bir hapishaneden farksızdır. Çocuk toplumsal birlikteliğin gereği olarak bir aileye ihtiyaç duyar; aile onun dış dünyaya adapte olma sürecinde kurduğu duvarlarla koruyucu olmak durumundadır. Ruhsal gelişiminde bir çocuğun karşılaşacağı engeller genellikle, çocuğun toplum duygusunun gelişmesini baltalar ya da bozucu rol oynar (Adler, 2010: 44). Bu anlamda aileden doğacak olan eksiklik, çocuğun hayata tutunmasını engeller/geciktirir. Esen'in ailesini kaybetmesi onun toplumla kuvvetli bağlarının kurulmasını öteler ve içinde bulunduğu mekânı cehennemleştirir. Ancak Esen, mekânın kuşatıcılığından hayatı adım adım öğrenerek kurtulur.

Esen, geçmişte yaşadığı depresif ruh hâlinden zamanla hayata tutunarak kurtulur. Zamanla kendi benini keşfederek üniversite hayatını başarıyla bitirir. Ailesinin kaybetmenin açtığı yarayı, kendini geleceğe sağlam adımlarla hazırlayarak kapatır. Esen, kendini gerçekleştirmek ve etrafında farkındalık yaratmak için başladığı öğretmenlik hayatında dürüstlüğü ve çalışkanlığı ile sivrilmesi, Müdür Biybala ve Corokul'u rahatsız eder. Bu durum da aralarında çatışma yaşamalarına neden olur;

> Sus sen! – diye bağırdı, Biybala. – Şuna bak, her şeye burnunu sokuyor! Sen kimsin ki bizi eleştiriyorsun?! Bu güne kadar sustuk, gençtir dedik... Ben kimim sizce? Ben bir öğretmenim, komünistim, Bike! – dedi Esen. Esen'in sesini yükseltmemesi, sakinliği Biybala'yı daha da çok sinirlendirdi. (...) Ben bu okulda seni çalıştırmam! – dedi Biybala sesi titreyerek. Duydun mu beni. İşi tadında bırak! Nereden geldiysen oraya git!.. (s. 461)

İdealist bir öğretmen olan Esen'in dürüstlüğü ahlakı ve çalışkanlığı ile öne çıkması, müdür Biybala'yı sinirlendirir. Etrafında dönen çirkin oyuna karşı çıkan ve "karşı gücün hedef objeye varmasını önleyen engellemelere" (Korkmaz, 1990: 173-186) karşı savaşan Esen,

çevresinde farkındalık yaratır. Öteki konumundaki Müdürle yaşadığı tartışma, öğrencilerine yol göstericiliğiyle içtenlik mekânı olan okulda yaşadığı çatışma Esen'i huzursuz ederek mekânı labirentleştirir.

Kendini gerçekleştirmek, çevresini aydınlatmak için yola çıkan bir öğretmen olan Esen, kendisine kurulan tuzak karşısında sarsılır, psikolojik travma yaşar; "eğitim müdürlüğü bölüm başkanı elindeki kâğıdı sessizce Esen'in önüne bıraktı. Esen hızlıca okudu ve bir anda allak bullak oldu. Hiçbir şey diyemeden oturduğu yerde kaldı. Esen hakkında yazılmış dilekçeleri gördü" (s. 462). Haksızlık karşısında çaresizce şaşırıp kalan başkişi, kendi oluşunu engellemek isteyen müdür Biybala, Corokul ve Baymat'ın oyunuyla "allak bullak" olur. İçinde bulunduğu ruhsal sıkıntıyla mekân onu saran, boşluğa iten kapalı mekân özelliği göstererek darlaşır.

1.1.6.2.2. Açık/Geniş Mekânlar

Bireyin kendisi ve çevresiyle uyum içinde olduğu açık/geniş mekânlarda birey kendini güvende hisseder. *Olgun Nesil* romanında başkişi Esen'in kendini konumlandırdığı açık/geniş mekânlar yıllar sonra tekrar döndüğü mitik hafızasının deposunda saklı olan doğduğu topraklardır. Tinsel doğumunu gerçekleştirdiği bu topraklarda başkişi, geçmiş ile şimdi arasında gel-gitler yaşayarak, kendi varoluşunu anlamlandırır; "insanı rahatlatan serin dağ yeli Esen'in uyuşmuş bedenini hemen diriltti. Etrafındaki güzelliklere hayranlıkla bakarak ileride "şarıl şarıl" akan suyun kenarına doğru yürüdü. Yarım kalmış rüya gibi hayal meyal hatırladığı batıdaki iki kara dağa baktı" (s. 347). Esen'in doğduğu topraklara yolculuğu, aslında içe yolculuktur. Tabiatla ruhsal anlamda kurduğu bütünlük, onu psikolojik olarak rahatlatır. Düşleminde hâlâ taptaze canlılığını koruyan aidiyet duygusu ile yaşadığı topraklara bakışı, onun kendi özüne bakışıdır.

Düşleme "doğuştan gelen bir tür eğilimle, büyüklük temaşa eder" (Bachelard, 2013: 223). Başkişi de doğduğu yerleri tekrar anılarında canlandırarak, düşleminde geçmişine gider ve ruhsal dinginliği yeniden yaşar. Mekânın insan ruhu üzerindeki olumlu etkisi bireyin bakış açısının değişmesinden anlaşılır. Birey, açık/geniş mekânlarda kendini ontolojik olarak "güvende hisseder; kimliği, varlığı, değerleri koruma altındadır" (Korkmaz, 2007: 411). Başkişi Esen de norm karakteri öğrencisi Aliyma ile doğanın ve aşkın kucağında mekânla bütünleşerek huzuru bulur;

> Esen; Aa, elmalar varmış! dedi ilgilenerek. Aliyma eğilerek; Ondan daha derine bakın hocam!- dedi alçak sesle, bir taraftan suyun sesi onun sesini boğarak. "Ondan daha derine? Ne var ki oranın dibinde?" diye Esen gölün diplerine doğru bakmaya başladı. O da sevinçle; Ne güzel! deyiverdi. Meğer suyun içinde karnı sarı, gövdesi

kara balıklar bazen kaçarak bazen de suyun akışına kendilerini bırakarak yüzüyordu.
Bir hayli zaman izlediler (s. 382).

Başkişi Esen ile Aliyma'nın birbirlerine âşık olduğu anlar, mekânın değiştiği güzelleştiği anlara denk gelir. Mekânın huzur verici etkisi Esen ile Aliyma'nın gönlünün birbirlerine akmasında önemli bir etkendir. İki âşık bir'leşerek "kutsal bir oluş'a" (Korkmaz, 2004: 142) doğru yola çıkarlar; "kız gökyüzüne bakarak yattığı yerde hayallere daldı. Esen, göz ucuyla bakmadan edemedi; ama görmemiş gibi yanından geçip, başka bir ışkını almaya çalıştı. Kız daha da nazlanarak; "Oy, hocam!" diye, savrulan çiçekleri eliyle sevdi okşadı, aşağıya doğru birkaç kez yuvarlandı. "Daha çocuk!" diyerek içinden sevdi Esen" (s. 414). Başkişinin geçmişte yaşadığı kötü olaylar, yetim kalması, yeni geldiği okulda karşılaştığı sıkıntılar, bir anda cehenneme dönen hayatı, aşkın dönüştürücü gücüyle cennete dönüşür. Çünkü aşk, "zevk, neşe ve yaşamın tek kaynağıdır" (Alberini, 1990: 65). Âşık olan kişinin hayata bakışı da anlam kazanacak, kendini ruhsal anlamda daha güvende ve zinde hissedecektir.

Esen ile Aliyma'nın huzur bulduğu geniş topraklar, aşk dürtüsüyle kendilik değerlerini oluşturdukları "çimenler", "çiçeklerin arası" açık mekân özelliği gösterir. Kızın "gökyüzüne bakarak hayallere dalması" aşkın olana bir göndermedir. Sevdiği insanın yanında bulduğu huzurla Aliyma, düşleminde kendisini ve dünyayı yeniden kurar. Başkişi Esen de yıllar sonra döndüğü köyünde geçmişte deneyimlediği olumsuzlanan ömrünü, Aliyma'nın ve köyünün doğal güzelliklerinde yeniden anlamlandırır.

1.1.7. Şahıs Kadrosu

1.1.7.1. Başkişi

Romanda tüm yönleriyle tanıtılan başkişi, iç dünyalarının ve yaşamlarının en ince ayrıntısına varılarak anlatılmasıyla diğer karakterlerden ayrılır. Başkişi, romanın merkezine alınan hayatıyla çevresiyle çatışma yaşayan ve değişim süreci geçiren, tematik gücün taşıyıcısı olarak kurguya hareket veren yapıdadır.

Bu yönüyle romanın başkişisi Esen'dir. Çocuk evinde geçirdiği yıllar Esen'in hayatının kırılma anıdır. Hayata daha sağlam adım atmasına neden olur ve küçük bilinçte sakladığı aile sıcaklığının eksikliğiyle kendisini hayata daha çok adar. Mücadeleci, hırslı kişiliğiyle hayattan kopmaz ve idealist bir öğretmen olarak doğduğu topraklara döner.

Esen, yıllar sonra köyüne, Tooluk ortaokuluna Rus dili öğretmeni olarak tayin edilir. Okula geldiği ilk günden beri gördüğü yozlaşmayı/körleşmeyi fark ederek; ideal insan tipinin temsilcisi, komünizmin savunucusu olarak okulu ve içindekileri düzeltmeye çalışır. İlk olarak içkili derse gelerek derste uyuklayan Kırgız dili öğretmeni Baymat'ı uyarır; "ee Baymake, dedi üzülerek, öğretmenlik sıfatınızı bozayla beraber içmişsiniz meğerse!" (s. 352) Sovyet ideolojisinin yetiştirdiği bir öğretmen olan Esen, ilk dersinde Rus dilini bilmenin gerekleri

üzerinde uzun uzadıya durur; "bizim için Rus dili niye gerekli, bilen var mı?" (s. 352) sorusunu öğrencilerine yönelten Esen, öğrencilerinden istediği cevabı alamayınca soruyu kendi cevaplar;

> Başka dünya halklarından geride kalmamak, gelişmek için, millet olarak daha da iyi yerlere gelmemiz için mutlaka Rusça şart, onun yardımına muhtacız. Bir bilim adamı olmak şöyle dursun, sadece o bilim hakkında biraz bilgi sahibi olmak için bile Kırgız Türkçesi kaynakları yetersiz kalır, onun için sadece SSCB'deki değil, bütün dünyadaki son durumlardan haberdar olmak lazım. Bugünkü bilim adamlarının seviyesine ulaşmanın yolu Rus dilidir. (s. 354)

Sistemin bir savunucusu olan Esen, "mutlaka Ruşça şart" diyerek Rusça bilmenin zorunluluk olduğunun altını çizer. Rusçayı evrensel bir dil olarak gören Esen, Rusçanın bilim dili olarak da önemine değinir. Kasımbekov'un çağın gereğine uygun olarak yarattığı Esen karakteri, Sovyetler döneminin ateşli savunucusu, emeğin işçinin yanında olan, Marksist ideolojinin temsilcisi, rejimin yetiştirdiği ideal insan örneğidir. Toplumun yol göstericisi olan Esen'in Rusça öğretmeni olarak Rus diline olan bağlılığı, öğrencilerini alarak devlete yardım etmek için pamuk toplamaya gitmesi ya da köyün çiftçisi Medel'e ineklerin bakımında yine öğrencileriyle yardıma koşması, onun Sovyet ideolojisine uygun yaratılan bir insan tipi olduğunu gösterir. Esen'in öğrencileriyle birlikte devlete ait olan pamuk tarlasında çalışması, kapitalist sistemin sınıf farkını imler. Leo Huberman Sosyalizmin ABC'si adlı yapıtında kapitalizmi şu şekilde özetler;

> Zengin veya yoksul, güçlü veya zayıf, siyah, beyaz, sarı veya esmer olsun, insanlar her yerde yaşamak için gereksindikleri şeyleri üretmek ve bunların dağıtımını yapmak zorundadırlar. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üretim ve dağıtım sistemine kapitalizm denir. Dünyanın birçok öteki ilkelerinde aynı sistem vardır. Ekmek, giyecek, konut, otomobil, radyo, gazete, ilaç, okul ve diğer her şeyi üretmek ve dağıtmak için şu iki esas unsurun bulunması gerekir: 1. Toprak, madenler, hammaddeler, makineler, fabrikalar yani iktisatçıların "üretim araçları" diye adlandırdıkları şeyler. 2. Emek, gerekli malları meydana getirmek için güçlerini ve hünerlerini üretim araçları üzerinde ve bu araçlarla birlikte kullanan işçiler (Huberman, 2015: 9-10).

Bu iki yapının bir araya geldiği *Olgun Nesil* romanında, yönetici kesim ile yönetilen kesim arasındaki ilişki hoşgörü çerçevesinde verilir. Esen, öğrencilerine pamuk tarlalarında geçen zamanlarını iyi değerlendirmeleri gerektiğini söyleyerek, ülkenin gelişiminde kendilerine önemli görev düştüğünün de altını çizer. O, Marksist düzenin savunucusudur. Esen'in Kırgız olmasına rağmen ateşli bir Rus kültürünün savunucusu olması, köklerinden uzaklaştığı izlenimi verir. Daha küçük yaştan itibaren Sovyet sistemi içinde yetişmesi, Kırgız halkının gelecek

tasavvuru hakkında da ipucu verir. Sovyetlerin yaratmak istediği ideal insan tipinin genel bir görünüşü Esen karakteriyle verilir. Roman bu yönüyle, Rus dilini ve kültürünü özümsemiş Esen gibi genç Kırgız neslinin gelecek yıllarda yetişeceği hakkında fikir verir.

Başkişi Esen, yozlaşmaya karşı korkmadan savaşır. Okulda gördüğü aksaklıkların ilk geldiği günden itibaren korkusuzca üzerine gitmesi, derslerde farkındalık yaratması, onu değerler dünyasında yüceltir. Bu yönüyle Esen, roman boyunca değişen/dönüşen yönüyle öğrencilerinin örnek aldığı sevdiği bir öğretmen konumuna yükselir;

> Esen erken kalktı, geç yattı, gündüz de beraber çalışıp, onlar ne yerse ondan yedi, öğrencilerinden hiç ayrılmadı. Akşamları da biraz oyun oynatıp, şiir okuttu, temizlik, insanlık, dostluk, insanların halkına olan sevgisi vs. konularda tartışmalar düzenledi, çocukları dinledi, kendisi de konuştu. Kızlar biraz mesafeli davransalar da erkekler her gün daha da alışıp, işte de verimliliklerini arttırdı (s. 367).

Ancak onun kısa zamanda çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle öne çıkması, başta müdür Biybala olmak üzere diğer yozlaşmış tipler; öğretmenler Baymat ve Corokul'u huzursuz eder. Onun okuldaki varlığından rahatsız olan müdür Biybala, Esen'in, yaptığı pis işleri açığa çıkaracağı korkusuyla onu eğitim müdürlüğü bölüm başkanı Tacibayev'e överek başka okula tayin edilmesini ister. Bir insanın ne kadar körleşebileceğini gören Esen, "ruhsal varlık aşamasının ilk oluşumu olan duygusal-tepki" (Scheler, 1988: 16) göstererek üzerinde oynanan oyunlara isyan eder; "Esen morali bozuk dışarıya zor attı kendini. "Bu nasıl bir yüzsüzlük?!" diye kendince sinirlendi. "Benimle uğraşmaktan vazgeçmiyorlar. Bu Biybala'nın işi" (s. 463). Ancak Esen varlığının verdiği huzursuzluğun farkına vararak, tayin isteğini reddeder. Esen'den kurtulmak için Corokul da Baymat'a asılsız dilekçe yazdırır. Ancak gerçek er geç açıklığa kavuşur. Baymat dilekçeyi Corokul'un zorlamasıyla yazdığını itiraf eder. Müdür Biybala görevden uzaklaştırılır, Corokul da başka okula gitmek zorunda kalır. Esen yalan dolanla kendisine kurulan tuzaktan kurtulur.

Başkişi Esen, üzerine oynanan oyunlara rağmen bildiği yoldan şaşmayarak başarılı bir öğretmen ve dürüst bir insan portresi çizer. Başarılı insan, yaptığı işte basamak atlama fırsatını yakalamak için, korkularını, kuşkularını, ruhsal çöküntülerini, sıkkınlıklarını ya da umutsuzluklarını da bastırmak, bilinçaltına itmek durumundadır (Fromm, 1995: 11). Başarılı insan tanımına uyan Esen de içinde biriken her türlü ruhsal sıkıntıyı öteleyerek, kendini çevresine, öğrencilerine adar. Toplumun yol göstericileri olan öğretmenler, öğrencinin kişiliğinin oluşmasında önemli rolleri vardır. Öğretmen, öğrencisinin gelişiminde başarılı olursa kendini yeterli bulur. Ama eğer başarısız olursa bu hem kendinin hem de öğrencisinin

başarısızlığıdır (Fromm, 1987: 12). Bu bakımdan Esen'in başarılı bir öğretmen olması öğrencilerin de başarılı bir birey olarak topluma katılacağı izlenimi verir.

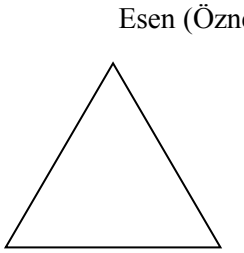
Geçmişte yaşadığı kötü travma, yetim kalması, "Çocuk Evi"nde büyümüş olması Esen'in ideallerinden vazgeçirmez; aksine onu daha da hırslandırarak bir zamanlar annesiyle aç ve sefil halde taş kaynattıkları köylerine öğretmen olarak yeniden döndürür. Esen, "ben bir komünistim" diyerek rejimin yetiştirdiği bir genç olduğunun altını çizer. Romanda çevresinde farkındalık yaratarak kendisiyle birlikte âşık olduğu öğrencisi Aliyma üzerinde de dolayımlayıcı etkisi görülür. Âşık olduğu, bir zamanlar beraber at koşturdukları Aliyma üniversiteyi kazanarak Frunze'ye gider. Kendisi de yıllar sonra bulduğu babasını tekrar görmeye gittiği Frunze'de babasının öldüğünü, kendisine mektup bıraktığını öğrenir. Sonra âşık olduğu kızı ziyarete kız yurduna gider ve roman orada sona ererek okura doldurması için boşluk bırakır.

Esen, roman boyunca değişen/gelişen yönüyle kurgunun merkezine alınır. İyiliğin, dürüstlüğün, çalışkanlığın temsilcisi olarak etrafında farkındalık yaratan Esen, varoluşunu gerçekleştirirken öğrencilerine ve öğretmenlere de örnek model olur. Yozlaşmaya karşı savaşçı bir kişilikte olması, âşık olduğu kızın arkasından şehre gitmesi ve yıllardır görmediği babasını bulması onun kararlığının göstergesidir.

1.1.7.2. Norm Karakterler

Norm karakterler başkişinin kişisel gelişimine yardım eden, onların eksik yönlerini tamamlayan ülkü değerleri destekleyen kişilerdir. Romanda birinci derecedeki başkişiden sonra ferdi planda en çok boyutu olan ve en fazla derinliği olan norm karakterler, romanda belli bir fonksiyonu icra eder. Roman başkişisinin aksine norm karakter, romanda amaç olmaktan çok bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır. Bu yönüyle başkişinin dolayımlayıcı konumunda olan norm karakter, başkişinin amaca ulaştıran, onu sağaltan bir unsurdur. *Olgun Nesil*, romanının en önemli norm karakteri başkişinin âşık olduğu öğrencisi Aliyma'dır. Aşk edimiyle iki insanın kurduğu bütünlük, başkişinin kendilik değerlerini fark etmesinde önemli aşamadır. Aliyma ile Esen arasındaki ilişki, Rene Girard'ın üçgen arzu modeliyle (Girard, 2007: 32) şu şekilde gösterilebilir;

Tablo 1

Üçgen arzunun köşelerini özne olarak "Esen", dolayımlayıcısı "Aliyma" ve arzulanan nesne olarak "aşk" oluşturur. Romanın başında Esen'in arzu nesnesi yoktur. Doğduğu topraklara öğretmen olarak dönen Esen, okulda gördüğü yozlaşmaya karşı mücadele verir. Ancak Esen'in kendi menfaatlerine ters düşen idealist kişiliği yüzünden müdür ve diğer öğretmenler onun okuldan gitmesi için ellerinden geleni yaparlar. Üzerinde büyük bir baskı hisseden Esen, tinsel doğuşunu öğrencisi Aliyma'ya duyduğu aşk ile gerçekleştirir.

Esen, kendi oluşunu gerçekleştirmek için köyüne döndüğünde Aliyma kıvrak zekâsıyla, yardımseverliğiyle diğer öğrencilerden farklı görünür. Aliyma, norm karakter olarak Esen üzerinde olumlayıcı etkisiyle onun hayata bakışını değiştirerek, kendilik değerlerinin oluşmasında etkin rol oynar;

> Hocam... diye gülerek atıyla önüne geçti. Kara at terlemeye başlamıştı. Esen ne zamandır atın koşmasından zorlanmış, epeyce yorulmuştu, onun arkasından atını koşturmadı; "kudurmuş kız!..." diye bakakaldı. O anda dünya gözüne kocaman göründü, gönlünde gül açmış gibi sevindi, "kudurmuş kız..." sözüyle beraber kalbindeki sıcak bir sızıyı da sezmiş gibi oldu. (s. 380)

Aliyma ile geçirdiği günlerde Esen'in "kalbindeki sıcak bir sızıyı" sezmesi, yaşadığı duygu yoğunluğunun göstergesidir. Esen, Kırgız bozkırında birlikte özgürce at koşturduğu öğrencisine âşık olur; "insan aşk ile yaş, sosyal statü, gelenek gibi birçok farklılıkları aşarak ruhundaki sonsuzluk ve özgürlük arzularını gerçekleştirir" (Korkmaz 2008: 1-8). Başkişisinin ruhunda büyük değişimlere yol açan aşk olgusu, onu geçmişte yaşadığı travmadan uzaklaştırır. Ontojik olarak kendini huzurlu, güvende hissettirerek dünyaya tutunmasına olanak sağlar. Esen ile Aliyma arasındaki bu duygusal etkileşim, Jung'un anima/animus arketipi tanımını hatırlatır. Animus kadının, "Anima, erkeğin bilinçdışını bütünleyen dişi ögedir. Jung, erkeğin bilinçdışında kadının kolektif bir imajının var olduğunu ve onun bu imaj yardımıyla kadının

doğasını kavradığını yazar" (Fordham, 1994: 65). Esen de kendi içine çıkmaya başladığı anda animasıyla karşılaşır.

Romandaki bir diğer norm karakter, Kırgız işçisinin temsilcisi konumundaki Medel'dir. Çalışkanlığı, emeğe duyduğu saygı ile rejimin gereklerine uygun olarak çiftliğini idare eder. Esen ve çocukların boş bir derste kendisine yardıma gelmesi, Medel tarafından kabul edilmez. Medel, Sovyet ideolojisinin yetiştirdiği insan tipidir. Devletin verdiği ineklere kendi malı gibi bakması, onların her şeyiyle kendisinin ilgilenmesi, Sovyet toplumunda yaşayan bireylerin sorumluluk duygusunun görüngüsüdür; "niçin "biz buzağıları beslemeye yardım ediyoruz" diye, yukarıdakileri de, kendinizi de kandırarak, çocuklara bir şeyler öğretmek yerine, altından değerli vaktinizi boşuna harcayarak, çiftliklerde sürünüyorsunuz?" (s. 374) diyerek herkesin kendi işini yapması gerektiğini savunur. Medel'in çalışma azmi ve komünist rejiminin kontrolünde olan hayvanlara çocukları gibi bakması, başkişi üzerinde olumlu iz bırakır. Olgun Nesil romanında norm karakterler Aliyma ile Meder, romanda tematik gücü temsil ederek başkişinin kendilik değerlerinin oluşmasına katkı sağlarlar.

1.1.7.3. Kart Karakterler

Anlatılarda karşı değerde ele alınacak olan, başkişi ve fon karakterler arasında yer alan bir başka karakter, tek bir özelliğin sembolü olan kart-karakterdir (Stevick, 2010: 182). Kart karakterler başkişi üzerinde etkili olarak çatışma unsurunu harekete geçirirler. Olgun Nesil romanının kart karakterleri yozlaşmış tipler; müdür Biybala, Corokul ve Baymat'tır.

Diğer öğretmenlerin aksine dersine zamanında giren ve derslerini dolu dolu geçiren Esen, öğrencilerini geleceğe emin adımlarla hazırlar. Onun bu dürüstlüğü ve çalışkanlığı sayesinde öğrenciler tarafından kısa zamanda sevilip sayılması, başta müdür olmak üzere diğer öğretmenlerde endişe yaratır. Yazar-anlatıcı Esen'e karşı beslenen düşmanlığı Tanrısal bakış açısıyla şu şekilde aktarır;

> Biybala kafasını sallayarak düşünmeye başladı; Yeni öğretmenin dürüstlüğü, şenliklere, partilere katılmaması herkesi kendince korkutuyordu. Özellikle de onun kendi işine olan düşkünlüğü, köy işlerine yardım ederken aksayan dersleri, bazı öğretmenler gibi "ders yapılmıştır" gibi göstermeden, telafi dersleri düzenleyerek, elinden geldiği kadar iyi öğretmeye çalışması başkaları tarafından çokbilmişlik olarak algılanmıştı. "Allah, Allah, durmadan çalışarak kime övünmeye, kimin gözüne girmeye çalışıyor acaba?" diyen Corokul'u bir taraftan kimseye belli etmese de kıskandırıyordu. (s. 375)

İnsan olmanın gereği olan erdemli davranıştan uzak olan müdür Biybala ve Corokul Esen'i okulundan uzaklaştırmaya çalışırlar; "erdem bilgidir" (Hançerlioğlu, 1970: 57) görüşü,

bilgili olmanın erdemli davranmakla eş değer olduğu izlenimi verir. Sokrates'in dediği gibi, "erdemlerimiz olmazsa, toplumumuz çürür." (Hançerlioğlu, 1970: 59) Corokul, müdür Biybala ve Baymat toplumun öteki yüzünü temsil ederler. Corokul ve müdür her ne kadar eğitimci olsalar da dürüstlükten uzak, sadece menfaatlerini düşünerek görevlerini yaparlar; "kurnaz Biybala "Ya, kim bu? Akraba arayan bir zavallı mı, içimize girip, her şeyimizi öğrenip sonra düşman olacak üçkâğıtçının birisi mi? Buraya onu kim gönderdi acaba?" diye, düşünerek, işinden de, tavrından da taviz vermeyen bu adamın torpilinin kim olduğunu araştırıp bulamıyordu" (s. 375). Esen'i işinden atmak için uğraşan ama adaletin tecelli etmesiyle amaçlarına ulaşamayan Biybala ve Corokul, toplumun gelişmesinde önemli yeri olan aydın insan tanımına yakışmazlar. Ahlaksal çöküntü içinde olan bu iki karakter, Esen'in dürüstlüğü, ahlaki kişiliği ve çalışma azmiyle kısa zamanda yükselmesi karşısında "torpilli" olduğunu düşünürler. Ancak araştırmalarına rağmen Esen'in hiçbir bağlantısını bulamazlar. İçinde bulundukları Kırgız toplumunun değerlerinden uzaklaşan bu iki yozlaşmış kart karakter, insani değerlerini yitirirler.

Değerlerinden uzaklaşan Biybala, iç monologla ahlakı, çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile sivrilen Esen'in ajan olduğunu bile düşünür. Yapılan her türlü suçlamaya rağmen gerçek ortaya çıkınca Esen'in suçsuzluğu ispat edilir. Roman boyunca başkişinin farkındalık yaratmasına engel olmak isteyen Biybala, Corokul ve Baymat, toplumun körleşen, ötekileşen yüzünün görüngüsüdürler. Kasımbekov'un yarattığı bu tipler cahillik, tembellik ve ikiyüzlülük gibi özellikleriyle birlikte toplumsal ilerleyişin önündeki en büyük engellerdir.

1.1.7.4. Fon Karakterler

Olgun Nesil romanının fon karakterleri başkişi Esen'in annesi Kanım ile babası Caynak; Aliyma'nın annesi Zeynep ile babası Kadirkul; öğrencilerden Camşitbek, Rasul ve Kadirkulova; eğitim bölgesi müdürü Beyşen Tacibayev; Yunus, Cabay, Elena Vasilyevna ve Koşmat'tır. Bu karakterler başkişinin bireyselleşme ve kendi oluş sürecinde norm karakterler kadar etkin değillerdir. Sadece romanda aksiyonu sağlamaları dolayısıyla önemlidirler. Romandaki dekoratif unsur niteliğindeki bu karakterlerden, başkişinin annesi Kanım, oğlunu dört yaşında bırakıp gitmeden önce onun hayata tutunması için çırpınıp durması, Beyşan Tacibayev ise, Esen'in haksızlığa uğraması karşısında onun arkasında durması yönüyle anlatılır.

1.2. İzleksel Kurgu

Olgun Nesil romanında kişiliği ve çalışmasıyla öne çıkması yozlaşmış kişileri rahatsız ederken, değerlerine sıkı sıkıya bağlı Sovyet ideolojisinin yetiştirdiği bir genç olan Esen, ideal bir insan tipini temsil eder. Roman, daha yakından takip edilebilmesi için "yozlaşma", "aşk/sevgi", "komünizm/Ruslaştırma" ve "kendini gerçekleştirme" gibi izlekler etrafında

açımlanabilir. Bu izlekler dışında romanda öne çıkan kişiler, kavramlar ve simgelerden oluşan dramatik aksiyonu sağlayan değerler KORA şemasıyla şu şekilde gösterilebilir;

Tablo 2

	Ülkü Değerler	**Karşı Değerler**
Kişiler	Esen, Aliyma, Kanım, Kadirul, Zeynep, Rasul, Camşitbek, Asker, Kadırkulova, Meder, Cabay, Yunus, Elena Vasilyevna, Gelin, Beyşen Tacibayev	Müdür Biymala, Corokul, Arıkov, Baymat, Koşmat, Caynak
Kavramlar	Bireyselleşme, kendini gerçekleştirme, aşk, sevgi, dil, yardım, öğrenmek, çalışmak, dürüstlük, adalet, güven, eğlence, oyun, gezi, yüzmek, farkındalık, fedakârlık, iyilik, merhamet,	Komünizm, Ruslaştırma, yabancılaşma, yozlaşma, ağlamak, üzülmek, yalan, kurnazlık, çaresizlik, dedikodu, hile, ölüm, korku, kin, savaş, yalnızlık, şikâyet, kibir, iftira
Simgeler	At, pamuk, koyun, buğday, toprak ana, ekmek, boz üy (Kırgız çadırı), rüya, kolhoz	Rusça, alkol, sigara, mezar, dilekçe, sandal

Esen karakterinin olayların merkezinde olduğu Olgun Nesil romanı, kavramlar düzleminde şu izleklerle açımlanabilir; "Komünizm ve Ruslaştırma", "Öz-Gerçekleştirme Kavgası/Birey(sel)leşme" "Kültürel yabancılaş(tır)ma ve Yabancılaşma" ve "aşk/sevgi".

1.2.1. Komünizm ve Ruslaştırma

19. yüzyılın ikinci yarısının ortalarında Çarlık Rusya tarafından işgal edilen Türkistan coğrafyası, milliyetler politikası temelinde "uluslaştırma" "yerlileştirme (korenizatsiya)", "modernizasyon", "self determinasyon (kendi kaderini tayin hakkı)", "yakınlaştırma (sblizhenie)" "kaynaştırma (sliianiie)" ve "Ruslaştırma" gibi politik süreçleri yaşamıştır. Bu doğrultuda bölge halkının Ruslara ve Hristiyanlığa yakınlaştırılması için büyük ölçüde dil, edebiyat, folklor ve etnografya gibi alanlarda çaba sarf edilmiştir. Çarlık Rusya'sının yıkılmasıyla birlikte iktidarı Menşeviklerden alan Bolşevikler, Türkistan halkı üzerinde kendi ideolojilerinin propagandasını yaparak Rus kimliğini inşa etmeye çalışırlar. Bundan da öteye geçen Bolşevikler bölgedeki bütün toplulukları "Sovyet insan tipi" etrafında birleştirmeyi amaçlarlar. Bu yeni insan tipinin dili Rusça, dini ateizm, ulusu da Sovyetler olacaktır (Çeribaş, 2012: 755). Ruslaştırma çabası, Çarlık Rusya döneminden itibaren görülen, Cengiz Aytmatov'un dediği gibi bir halkın başına "şire" geçirmek istenmesinin görüngüsüdür. (Aytmatov; Şahanov, 2000: 13) Ruslar da ele geçirdikleri topraklarda siyasi, ekonomik ve kültürel yönden tam bir asimile etme anlayışıyla bölge halkının dilini ve dinini değiştirmek amacıyla onları kimliksizleştirmek isterler.

Komünizm, bu doğrultuda Ruslaştırma politikasının aracı olarak kullanılmıştır. Örneğin, Mao Tse Tung, kendisinin bir tip olarak alındığı geleneksel Çin halk hikâyelerini

tekrar yorumlatarak onlara komünizmin eninde sonunda nasıl üstün geleceğini göstermeye çalışmıştır (Temur, 2010: 220). Mao, ideolojisini kabul ettirmek için nasıl komünizmi kullanmışsa, Ruslar da komünizmin ilkelerinden yararlanarak işgal ettiği halkı yönetmek amacını güderler. Rusların yaratmak istediği ideal insan tipi, komünizmin ilkelerine bağlı diğer bir deyişle devletin sözünden çıkmayan robot bireydir.

Gordon Marshall, sosyoloji sözlüğünde komünizmi; kökleri Fransız Devrimi'ne dayanan ve insan toplumunun, doğrudan üreticilerin ya da işçilerin ekonomik kaynaklar üzerindeki ortak mülkiyeti temelinde örgütlenebileceğini öngören siyasal öğreti olarak adlandırılır (Marshall, 1999: 424). Komünizmin insan gücüne dayanan ekonomik kalkınma anlayışı, Ruslar tarafından kendi topraklarının geliştirilmesi amacına hizmet etmiş, Kırgız halkının millî egemenliği yok sayılmıştır. Komünizmin, "sınıfsız ve kimsenin kimseyi istismar etmediği bir toplumun gerçekleştirilmesine ilişkin yöntemler" (Kakınç, 2003: 151) olma anlayışı, Ruslarca kendi sınıflarının yaratılması için kullanılmıştır. George Orwell'ın *Hayvan Çiftliği* adlı eserindeki; "bütün hayvanlar eşittir, ama bazı hayvanlar öbürlerinden daha eşittir" (Orwell, 2007: 147) İdeolojik söyleminde görüldüğü gibi, Ruslar komünizmin sınıfsız toplum anlayışını kendi menfaatlerine çevirmişler, kendilerini Türkistan halkı üzerinde üstün güç olarak görmüşlerdir. Rusların eşitlik anlayışı Karl Marx ve Friedrich Engels'in 1848 yılında yazdığı komünist manifestodaki (Marks; Engels, 2008) ilkelerden farklıdır. Kendi halkını Türkistan halkından üstün gören Ruslar, bölge halkı üzerinde dilsel ve kültürel baskılarla kendilerine sözde eşitlik anlayışıyla köle yaratmaya çalışmışlardır.

Romanda başkişinin ateşli bir komünist olması, yazarın Sovyet dönemindeki baskı ve sansür döneminden açıkça etkilendiği izlenimi verir. Paul Connerton'a göre totaliter rejimler, kendi yönetimleri altındaki toplumların kafalarını tutsaklaştırmaya onları belleklerinden ederek başlar (Connerton, 2009: 26-27). Bunun yöntemi ise zamanın önemli yazar ve tarihçilerinin susturulup sindirilmesidir. Buna en çarpıcı örnek olarak ise Stalin döneminde uygulanan baskı verilebilir. Baskı döneminde birçok tarihçi ve yazar sürgün ya da idam ile cezalandırılmıştır (Temur, 2010: 220). Kasımbekov da bu doğrultuda rejime uygun olarak işlediği bir Kırgız gencini, Rus diline ve kültürüne bağlı olarak anlatmıştır.

Romanda olayların merkezindeki başkişi Esen, komünist olduğunu romanın birçok yerinde vurgular; "ben bir öğretmenim, komünistim" (s. 461). Söyleminin romanda birkaç kez vurgulanması, yazarın o zamanki dünya görüşü etkisiyle baskı döneminde suskun kalma zorunluluğu hakkında izlenim verir. Esen, çalışkanlığı işçiye ve emeğe duyduğu saygıyla, Sovyet rejiminin gereğine uygun olarak yaratılmış bir insan tipidir; "herkesin emeğine saygı

göstererek çalışalım" (s. 361) diyen Esen, marksizmin öne sürümü olarak emeğe duyulan saygıyı şimdileştirir.

Esen, dürüst kişiliğini eğitim hayatına da yansıtır. Öğrencilerine çalışkan bir birey olmaları için telkinde bulunan Esen, onların da kendisi gibi Sovyet rejimine uygun bir insan olmalarını amaçlar. Esen'e göre çalışmak, ülkeye hizmetle eş değerdedir. Başkişi de, öğrencilerine ülke için çalışmaları gerektiğini söyler; "altınla kıyaslanacak kadar değerlidir bu pamuklar. Elimizi çabuk tutmazsak kar altında kalır! Bu iş ilçenin değil, ülkemizin işi. Ülkenin olan bizim de ortak malımız, zamanında toplamak hepimizin görevidir" (s. 363). "Pamuk" emeğin ürünü olarak birlik ve beraberliğin sembolüdür. Toplumsal iş bölümünü ülke kalkınması için önemine değinen başkişi, öğrencilerini alarak tarlaya gider. Geleceğin aydınlık günlerinin el emeğiyle olacağının altını çizen yazar, yarattığı ideal insan tipini topluma örnek bir kişi olarak öne çıkarır. Esen bu anlamda değerlerine, ülkesine bağlı geleceğin Kırgızistan'ın inşasında etkin rol oynayan bir modeldir.

Başkişi Esen, romanda toplumun aydınlık kesiminin temsilcisi olarak kurgulanır. Rus dili öğretmeni olarak geldiği köyündeki yozlaşmayı fark eden Esen, idealist bir kişilik ortaya koyarak öğrencilerce örnek model olarak görülür. Ona göre ülkenin geleceği, komünizme bağlı öğrencilerin iyi yetiştirilmesine bağlıdır. İşçilerin ülke için önemi ne ise, öğrencilerin aldıkları eğitimle ülkenin gelişmesine katkısı son derece önemlidir. Esen, yarınların komünizmi benimseyen öğrencilerin çalışmalarıyla aydınlanacağını şu cümlelerle anlatır;

> İşçiler maden kazarak, hidroelektrik santralleri yaparak, yol kazarak, çiftçiler ise ekin ekip, pamuk yetiştirip, hayvan besleyerek, komünizmin malzeme deposunu oluşturuyorlar. Okulda öğretmenlere, işte bu depoyu koruyacak komünizmin iyi adamlarını eğitme işi inanılarak verilmiştir. Fabrikada, kamu işlerinde bir eksiklik varsa seneye düzeltilebilir. Ama bir öğrencinin eğitimi yetersiz, kazandığı davranışlar yanlışsa ve bozulmuşsa, onun geçmiş hayatını tekrar kazanmak, tekrardan okutmak, iyi ve kötüyü öğretmek için imkân yoktur. O tekrar düzelmez, büyük bir kayıptır! (s. 466)

"işçiler", "komünizm", "pamuk", "fabrika", "öğretmen", "öğrenci" sözcükleri simgesel anlamda değerlendirilebilir. Gelişmenin ön koşulunu oluşturan bu simgeler birbiriyle bağlantılı olarak yarının dünyasında yer edinmek isteyen Kırgız toplumunun ilerlemesinde önemli adımlardır.

Tablo 3

Etken özne	**Ödenen bedel**	**Oluşturulan alan**
İşçi	Maden/hidroelektirik santrali/yol	Komünizmin malzeme deposu
Çiftçi	Ekin/pamuk/hayvan	Komünizmin malzeme deposu
Öğretmen	Eğitim/farkındalık yaratma	Komünizmin iyi adamı
Öğrenci	Bilinçlenme/öğrenme edimi	Komünizmin öğretileri

Toplumsal aydınlanmanın ve gelişmenin işçi, çiftçi, öğretmen ve öğrencinin aktif olarak görevlerini yerine getirmeleri ile mümkün olabilir. İşçinin maden kazarak, hidroelektrik santralleri yaparak ve yol kazarak görevini yerine getireceğini, çiftçinin ekin ekip, pamuk yetiştirip hayvan besleyerek işçi ile birlikte komünizmin deposunu oluşturacağını; öğretmen ve öğrencinin de komünizmin ilkelerine bağlı olarak geleceği inşa edeceğini belirtir.

Komünizm, romanda sadece başkişi ile sınırlı bir izlek değildir. İşçi, çiftçi ve öğrencilerin dışında Esen'in babası Caynak da karısı ile karşılıklı diyaloglarında, halkın emeğinin önemine değinir; "Partileri kuranlar, emek harcayanlar halktır." (s. 429) diyen Caynak, halkın gücüne vurgu yapar. Emeğin gerçek sahibinin halk olduğunun altını çizen Caynak, komünizmin toplumsal bir örgütlenmeyi ileri süren anlayışına atıfta bulunur.

Romanda komünizm ile birlikte geçen bir diğer izlek "Ruslaştırma" olgusudur. Milan Kundera *Roman Sanatı* adlı eserinde; Sovyet halklarının asimile edilmesine vurgu yaparak "Sovyet halkı" teriminin arkasını doldurur. O, bu terimin ardındaki imparatorluğun, bütün ulusları unutturmaya çalışan paravan sözcük olduğunu, "Sovyet" teriminin sadece Komünist Büyük Rusya'nın saldırgan milliyetçiliğine değil, Rus ayrılıklarının ulusal gururuna da uygun düştüğünün altını çizer (Kundera, 2009: 164). Devrin görüşüne uygun olarak yazılan *Olgun Nesil* romanı da Sovyet idealine uygun olarak yaratılan öğretmen Esen'in Rus diline ve kültürüne olan bağlılığını sıkça dile getirmesi üzerine kurulur. Yazar, Esen karakterini komünizmin ilkelerine sıkı sıkıya bağlı, dürüst, idealist, çalışkan bir kişi olarak yaratırken, onun Rus kültürüne ve idealine olan hayranlığını da üstüne basarak anlatır.

> Rus dili; sosyalizmin dili, bizim gibi küçük halkları karanlıktan kurtaran, kölelikten kurtaran, bundan sonra da kanatları altında koruyacak olan komünizmin prensiplerinin dili, birliğin, dostluğun dilidir. Bu yüzden bize Rus dili; Rus olmak için değil, kendi dilimizi küçümsemek, onu başka dillere değiştirmek için değil, yabancı dil biliyorum diye övünmek için değil, kendi dilimizi zenginleştirmek, geliştirmek için, onunla milli gelenek göreneklerimizi bütün SSCB'nin medeniyetleri sırasına, hatta öne geçirmek, halkımızın bugünkü hayatını refah bir seviyeye çıkarmamız için gereklidir! (s. 355)

Başkişi Esen, öğrencilerine verdiği öğütte, Sosyalist bir toplum olmanın ve halkının kölelikten kurtuluşunun Rusça bilmeyi gerektirdiğini belirtir. Onun bu söylemi ironiktir. Kasımbekov'un eserinde yarattığı Esen karakteri diğer tarihi romanlarından farklı olarak, bireysel bir gelişme içinde Sovyet rejiminin yetiştirdiği Kırgız millî değerleriyle Rus millî değerleri arasında köprü görevi görür. Esen daha küçük yaşta ideolojiye uygun olarak yetiştirilir;

> (Esen) Rus tarihinin, medeniyetinin içine okyanus gibi indikçe kenarları da o kadar uzaklaşarak genişledi. Biri memleketin kurulması için, biri toplumun ahlâki değerlerle donatılması için uğraşmış, diğeri edebiyatını, müziğini yaratmış, medeniyetini oluşturmuş, Rus halkının ağır yükünü bin yıldır taşıyan bu kişilere evlat içten hayran kaldı. Ruslardaki denklik, arkadaşlık, demokrasi görüşlerinden çok etkilendi. Esen üniversiteyi de başarıyla bitirdi (s. 445).

Başkişinin daha okul yaşamının başında başlayan Rus edebiyatı hayranlığı hayatı boyunca onda derin izler bırakır. Köyüne döndüğünde artık Rus dili öğretmeni, Sovyet ideolojisinin yetiştirdiği bir komünisttir. Esen karakterinin yaratılması, dönemin millî bir Kırgız yazarını bile ne kadar etki altına aldığının açıkça göstergesidir. Kasımbekov eserde "aşk" "farkındalık/birey(sel)leşme" gibi diğer konular üzerinde dursa da asıl vermek istediği mesaj Rus dilinin ve kültürünün büyüklüğü, komünizmin ilkelerine olan bağlılığıdır. Bu açıdan tarihsel romanlarından farklı olarak düşünülecek roman, ideolojik bir kurgunun rejime uygun olarak sergilenmesidir denilebilir.

1.2.2. Öz-Gerçekleştirme Kavgası/Birey(sel)leşme

Öz gerçekleştirme kavgası kişinin kendi benliğine karşı ve/ya içinde yaşadığı toplumun kötücül kişi ya da unsurlarına karşı bir kişilik oluşturma sürecidir. İnsanın gelişmesinin ön koşulu olana sorumluluk bilinci, onun kendi içine yönelimi sonucu var olan potansiyellerini geliştirmek için harekete geçirir. Öz-gerçekleştirme kavgası için Karen Horney'in düşünceleri şu şekilde özetlenebilir; öz-gerçekleştirmeye yönelik özerk bir çabaya duyulan inançla, ne kendiliğindenliğimizi zincire vuracak bir içsel deli gömleğine, ne de bizi kusursuzluğa itecek iç buyrukların kamçısına ihtiyaç duyarız. Çünkü kendi içimizdeki yıkıcı dürtülerle baş edebilmenin daha iyi bir yolunu; bu dürtüleri kendi gelişimimiz içinde gerçek anlamda aşmanın yolunu buluruz. Bu amaca giden yol, kendimize ilişkin sürekli artan bir ayrımsama ve kavrayıştan başka bir şey değildir. Bu durumda kazanılan bilgi, kendi içinde bir amaç değil, kendiliğinden gelişim güçlerini özgür bırakmaya yönelik bir araçtır. Özle olan nevrotik saplantıdan kurtulunca, kendimizi gerçekleştirmekte özgür olunca, sevgide ve başkaları için tasalanmakta da özgür olacağız demektir. O zaman gençlere budanmamış, engellenmemiş bir

gelişme fırsatı tanımak ve gelişimleri engellendiği zaman kendilerini bulmaları ve gerçekleştirmeleri için onlara yardım etmek isteyeceğiz. Ne olursa olsun, ister kendimiz, ister başkaları için olsun, idealimiz, öz-gerçekleştirmeye yol açan güçlerin özgür bırakılıp beslenmesidir (Horney, 1993: 11-12).

Horney'in öz-gerçekleştirme kavgası hakkındaki görüşleri birey(sel)leşme adına yola çıkan insanın eşikten dışarı atacağı ilk adımdaki yönelimleri üzerine kuruludur. Kendisiyle ve çevresiyle kurduğu ilişki bireyi aşkın olana götüren, kendilik değerlerini keşfettiren ana etkendir. Bireyin yaşadığı kavgalar, geçirdiği nevrotik olaylar ve her türlü baskı onun kendi serüvenine ivme kazandıran dış etkenlerdir. Kendi içindeki potansiyelleri ortaya çıkarmak isteyen insanoğlu, varoluşunu gerçekleştirmek için sürekli bir öğrenme edimiyle kendini olumlayacak olana yönelir. Bu yönelim onun, çevresindeki her türlü yozlaşmaya, kirlenmeye karşı bir mücadele içine girmesine yol açar. *Olgun Nesil* romanının başkişisi Esen de önce kendi "ben"ini keşfetmiş, ardından bozulan düzene/insanlara karşı etkin bir mücadele içine girmiştir.

Olgun Nesil romanı, başkişi Esen'in bir kahraman arketipinin görüngüsü olarak çıktığı serüvende karşı güçlerle çatışması ve değerlerinden vazgeçmemesi üzerine kurgulanmıştır. Küçük yaşta annesini kaybeden, babasının ise öldüğünü düşünen Esen, "yetim arketipi"nin (Pearson, 2003: 71) görüngüsü olarak "Çocuk Evi"nde gelişimini sürdürerek, kendilik değerlerini oluşturmak için, doğup büyüdüğü köyüne dönüş yapar. Köyüne Rus dili öğretmeni olarak dönen Esen, körleşen, ötekileşen güçlerle mücadele ederken, geleceğin dünyasının "olgun nesli"ne de ışık olur. O, ilk dersinden itibaren öğrencilerine içinde yaşadıkları topluma faydalı bir birey olmanın gerekliliği üzerinde durur;

> XIX *yy.*'daki Rus sanatı-edebiyatı, güzel sanatları, müziği dünyanın önündedir. Bu yüksekliğe ulaşanlar az, ulaşamayan çoktur. Ayrıca yazar, ressam, besteci olmak isteyen, başka bir deyişle halkına bir şey katmak isteyenlerin Rus kültürünün okyanusuna girmeden kendi başına çabalaması bütün emeğinin boşa gitmesidir. Demek ki çocuklar Rus dili günlük hayatla sınırlı değil, büyük insan olmak isteyenlerin de kullanacağı bir dildir (s. 355).

Bireyselleşerek "kendini gerçekleştirmiş insanın en önemli niteliği çevresi ile baş edebilen ve çevre ile aynı zamanda uyum içinde olan kişidir" (Özodaşık, 2001: 105). Esen, dünya görüşüyle, bakış açısındaki sınırsız görme biçimiyle öğrencilerine örnek olmuş, kendi özünü kurmak adına çıktığı yolculukta "erginleşerek" (Campbell, 2000: 115) tinsel doğumunu gerçekleştirmiştir. O kendi özünü gerçekleştimek için kavga verirken, eylemleri ve düşünceleriyle aydın bir kişi olarak öğrencilerini de kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunur.

Esen'in birey(sel)leşme adına verdiği kavgada kendini alıkoymak isteyen kişilerle de çatışma içine girerek etrafının da bilinçlenmesine imkân tanır. Bilinçli insan, doğası gereği yaşadığı tüm zorluklara rağmen insan, "sürekli olarak varlığın daha çok tamamlanmasına yönelir. Bu genel olarak anlaşıldığı şekli ile iyi değerlere, dinginlik, incelik, yüreklilik, dürüstlük, sevgi, bencil olmama ve iyi olmaya yönelik bir istençtir" (Maslow, 2001: 165). Bu istenç onu öteki'nin baskılayıcı/dıştalayıcı etkisinden uzak tutarak, kendi ideallerini yansıtıcı bir kişilik kazanımı sağlar. Esen'in ülkü değerlerle bezediği benliği, yaşanan her türlü olumsuzlamalara rağmen, iyi olmaya farkındalık yaratmaya doğru bir ilerleyiştir.

Esen, başarılı öğrencilerinden aynı zamanda âşık olduğu genç kız, Aliyma'ya üniversiteyi kazandırarak onun kendi ben'ini keşfetmesine yardımcı olur. "Ben tinin bekçisidir" (Gasset, 2011: 118). İnsan kendi olduğu sürece "ben"ini keşfeder, tinsel oluşunu gerçekleştirir. Aliyma da başkişi sayesinde kendi oluşunu gerçekleştirmiş, üniversiteyi kazanmıştır. Onu yolculamaya gelen öğretmeni Esen'in sözleri, yol göstericiliğinin hayatın her aşamasındaki devamlılığının göstergesidir;

> Bundan böyle, Aliyma, kazançlı bir öğrenci olacaksın yeni çevre, yeni arkadaşlarla karşılaşacaksın, düşünce dünyan gelişecek, insanlara, davranışlara, düşüncelere bakış açın değişecek, geçmişte yaptığın işler hakkında düşünecek, düşüncelerini değiştirmeye ve geliştirmeye başlayacaksın. Büyüyeceksin, Aliyma! (s. 473)

Başkişi, Aliyma'yı yolcularken, eğitimin dönüştürücü gücüne vurgu yapar. Köyüne öğretmen olarak geldiği ilk günden itibaren bir amaç uğruna mücadele verir. Çünkü "verilmiş amaçlar yoksa eğer, insan olma sürecinde ruhun, insanlar arasındaki etkinliğinin alanı ve dayanağı olarak karşılaştığı yapılar da kişiler-üstü ideal zorunluluklardaki aşikâr köklerini yitirirler" (Lukacs, 2011: 70). Esen de öğrencilerinin düşünce dünyalarındaki körleşmeyi açarak, farkındalık yaratır. Onları bilmeye ve anlamaya hazırlar. "Bilmek ve anlamak, varoluşsal etkinliktir" (Çüçen, 2003: 73). Esen de ışığıyla, öğrencilerinin ontolojik olarak dünyaya tutunmalarına olanak sağlar. Diğer öğretmenlerin çocukları çeşitli işlerde kullanarak, onları notla aldatmasına karşı çıkar; bilinç, olanaklar ve sınırlılıklar arasındaki diyalektik gerilimden doğup gelen bir farkındalıktır" (May, 2013: 126). Esen de çevresiyle çatışma içine girerek aydın bir kişi konumuna yükselir. Esen, Sovyet rejiminin yetiştirdiği, ideal insan tipinin temsilcisi olarak tinsel doğumunu gerçekleştirir ve yetim olarak çıktığı zor hayat sınavını başarıyla tamamlar.

1.2.3. Kültürel Yabancılaş(tır)ma ve Yabancılaşma

İnsanoğlunun tarihselliği içinde değerlendirilecek olan yabancılaşma kavramı, varoluşunu gerçekleştiremeyen, içinde yaşadığı toplumla uyuşmayan bireyler için kullanılır. Kavramsal olarak yabancılaşma, genelde insanı kendisine, değerlerine, cemaate ve yarattığı teknoloji ve toplumsal kurumlara bağlayan bağlarının zayıfladığı, kaybolduğu, incindiği ve durumun çeşitli patolojilere yol açtığı fikri üzerinde tanımlanmaktadır (Özbudun; Marcus; Demirel, 2008: 39). İnsanın kendine ve kendi değerlerine karşı takındığı tavır, yabancılaşma ilintisiyle insan ve toplum üzerinde bir benlik ve kimlik yitimine neden olur. Bu yitim kaosun da başlangıcıdır. Yabancılaşmanın yol açtığı toplumsal kaos durumu savaş, işgal gibi olumsuzlamaların önünü açan ana etkendir. Kendi milletinin köklerine, örf, âdet ve geleneklerine yabancılaşan bireyler dış güçlerin gerek ekonomik, gerek siyasi, gerekse sosyal saldırısı karşısında acziyet içinde kalır. Rus dilini bilmenin zorunluluk sayılması, çocuğun gelişiminde Rusçanın ve Rus kültürünün/edebiyatının etkin rol oynaması, kültürel bir yozlaşmanın/yabancılaş(tır)manın önünü açar.

Olgun Nesil romanı yabancılaş(tır)manın kültürel boyuttaki kopukluğu üzerine kuruludur. Kültürel yabancılaş(tır)mayı "kişinin kendisini kendisi olarak değil, daha çok kendi yerinde bir başkasını algıladığı durum" olarak tanımlayan Şeriati'ye göre böyle bir insan, kendi kültürüne yabancı iken, başka bir toplumun kültürünü benimser; bu kültürden doğan "acıları, idealleri ve özlemleri besler" ve bütün bunlar kendi kültürüne aitmiş gibi davranır (Baş, 2003: 510). *Olgun Nesil* romanının başkişisi Esen de böyle bir kültürel dezerformasyon içindedir. Her ne kadar bireyselleşme yolunda önemli adımlar atsa da Esen, Kırgız kültürü yerine Rus kültürünü idealleştirerek kendi kültürüne yüz çevirir. Bu dönemin ideolojisi tarafından bilinçli yürütülen bir "öz yabancılaştırma" anlayışının göstergesidir. Esen, Beyşen Tacibayeviç ile konuşmasında Rus dilini Kırgız öğrencilerin öğrenmelerinin zorunluluğu üzerinde durur; "köy okullarını kendiniz biliyorsunuz, öğrenciler Rus dilinde çok zayıflar. İşte bu sebeple kendi mesleğimi talep ettiğim gibi yapabilirsem iyi olur. Bence şu anda bu daha gerekli.." (s. 472) Dönemin şartları düşünüldüğünde Sovyetler Birliğinin kurulmasından sonra artan Ruslaştırma baskıları neticesinde Tölögön Kasımbekov'un romanında yarattığı idealist bir Rus dili savunucusu gencin, romanda Rus diline ve kültürüne olan hayranlığı açıkça görülür; "ee, yoldaş Caynakov, köy halkı arasında Rus dilini daha iyi nasıl öğretebiliriz? Epey zamandır orada çalışıyorsun, yakından tanıyorsun artık, ne düşünüyorsun söyle?" (s. 476) Bir milleti kimliksizleştirme anlayışının öne sürümü olan dil fethi, Kırgız dilinin yerine Rus dilinin tercih edilmesiyle açıkça ortaya çıkar;

> Bütün dersler Rusça okutulunca, eğitim seviyesi de yükselir, düşünceleri derinleşir, genişler. İlimde, edebiyatta, günlük hayatta, yönetimde başarılı insanların bu

> okullardan yetiştiğini görünce sevineceksiniz. İnsanın hayatı okul yıllarında aldığı ilk eğitime, terbiyesine bağlı değil mi, Beyşen Tacibaeviç!? (s. 476)

Rus dilinin bütün dersler için öncül olması yaşanan dil yozlaşmasının görüntüsüdür. Esen'in kendi kültürü yerine Rus kültürünü övmesi yazarın kendi devrinin siyasi anlayışı hakkında da fikir verir. Sovyet sisteminin böl-parçala-yönet politikasına eşdeğer şekilde yürütülen ideolojik köleleştirme ya da kültürel yabancılaş(tır)ma bilinçli yürütülen bir süreci kapsar. Esen'in içinde yaşadığı kültüre yabancılaştırılması, özelden genele bir çıkarımı imler. İdealleştirilmiş bir tip olan Esen, yabancılaş(tır)manın toplumsal bir görüngüsüdür.

Rus dilinin ve kültürünün Kırgız dili ve kültürü üzerinde bu kadar etkin olması, hâkim kültürün kendinden aşağı gördüğü kültür üzerindeki baskıcı anlayışının sonucudur. Ali Aydın konu ile ilgili makalesinde şunları söyler; Hâkim kültürün amacı, bireyleri kopuntu süreci ile ulusal ve sınıfsal kişiliklerinden koparıp veya çoğul kişilik şeklinde soysuzlaşmış kişilik kazandırıp kendisine yabancılaştırmaktır. Birey bu yabancılaşma sonucunda toplumsal bir birey olarak ufalanır, kendisinden koparak, kendi ulusal veya sınıfsal çıkarlarının karşısında yer alır. Kişi kendi ulusal veya sınıfsal kişiliğinden uzaklaştırılır. Böylece hâkim sınıfların saflarında halkına yabancılaştırılır. Kendi öz benliğini yitirir ve hâkim sınıfların mücadele kimliğini üzerinde taşır. Bütün bu etkinliklerin altında yatan gerçek şudur; yığınları kurulu düzenden yana işbirlikçi duruma getirip kültürel olarak onları çıkarlarına yabancılaştırmaktır.[1] Esen'in yaşadığı kopukluk ve Rus hâkim kültürel yapısına olan bağlılığı devrin siyasi ve sosyal anlayışının görüngüsüdür.

Bireysel hayatların sonlanmasında, kişiliğin kaybolmasında yabancılaşmanın neden olduğu bozulma/çatlama da önemli rol oynar. İnsan zihninin bulanıklığına yol açan çatlama, "ben"in kolektif hafızasına bağlı olan dünyadaki büyülü görüntü ile yeni ve tuhaf olanın çekici görüntüsüne karşı mücadele etmektir. Bu farazi ben, hem etkisine maruz kaldığı radikal değişim karşısında, hem de atıfta bulunduğu evren karşısında kendini yabancılaşmış hissedecektir. Bu farazi "ben"in maruz kaldığı yabancılaşmada tüm derinliğiyle yayılan yeni nesneler ve "ben"i hazırlıksız yakalayan yeni fikirler yabancı gelecektir (Shayegan, 2012: 13). Modern düşüncelere karşı kendini kapatan insan, içinde yaşadığı toplumla çatışma içine girerek varoluşsal özü yitirir. Bu şekilde "insanın kendi özgün doğasından kopması, uzaklaşması" (Williams, 2011: 43) sonucu ortaya çıkan yabancılaş(tır)ma, değersizleşmenin de öne sürümüdür.

Kültürel yabancılaş(tır)ma dışında; kişiliğin anlamsızlaşmasına yol açan kişinin kendisine ve içinde yaşadığı toplumun değerlerine yabancılaşması *Olgun Nesil* romanında kendilik değerlerini oluşturamayan, toplumsal değerlerini yitiren, yozlaşmış başta aydın kesim olmak üzere başkişiyi engellemeye çalışan tipler için kullanılır. İçinde yaşadığı toplumun

[1] http://www.egitimsen.org.tr/ekler/94a90d64a0b1b048cbed46b01171292_ek.pdf (17.04.2015)

gelişmesinde engel teşkil ederek, "yabancılaşma sürecine giren birey, kendine, değerlere ve yaşama/dünyaya tutunma döngüsünün dışında kalarak yozlaşır" (Eliuz, 2006: 224). Yabancılaşma, romanda bu döngünün dışında kalarak yozlaşan tipler için kullanılır. Romandaki kart karakterlerden müdür Biybala, Corokul ve Baymat, biraradalığı sağlayan kültürel birlik ve beraberlik olgusundan uzaklaşarak insani duygularını kaybederek başkişinin varoluş sürecini sekteye uğratmak için ellerinden geleni yaparlar;

> Benim için hiç zararı yok dedi Corokul. Baştan sorumluluğu Biybala'ya atarak; ama size zararı dokunmaya başladıysa, bunun neyini konuşuyoruz ki, "çocuk kendi mezarını kendi kazar." Onun da bir zayıf noktasını buluruz. Bul, zayıf noktasını bul, Coken!- dedi Biybala kararlı. Hep beraber kovalım onu! Corokul gülümseyerek başını salladı (s. 377).

"Bul, zayıf noktasını bul" söylemi, ahlaki yozlaşmanın görüngüsüdür. Kişinin içinde yaşadığı toplumla bağlarının zayıflaması, giderek kopması sürecinde yaşadığı ruhsal çözülme bireysel kuralların yitimine neden olur (Sazyek, 2008: 34). Corokul ve Biybala da içinde bulunduğu toplumla, ahlaki değerlerle bağlarını yitirir. Kendi menfaatleri için toplumsal ilerleyişe yön veren bir gencin önünü kesmek için onun "zayıf noktasını" bulmaya çalışırlar. Kendi normlarını fertler üzerinde hayata geçiren toplumsal yapının böylesi kişilere karşı etkisizleşmesi sorunu, bireyin kimliğiyle denge kurmayı güçsüzleştirir ve bireyde kişilik bunalımlarının ortaya çıkmasını pekiştirir (Atıker, 1995: 66). Esen de kendisi üzerine oynanan oyunlar karşısında, başta alışık olmadığı iftira ve tuzaklara zamanla ayak uydurarak bozulmaya karşı savaş verir.

Romanda geçen yabancılaşma sorunsalı başkişinin adalet arayışı karşısında savaştığı en önemli sorunsaldır. Kendi oluşunu gerçekleştirmek için doğup büyüdüğü köye geri dönen Esen, insanların ikiyüzlülükle makam mevki uğruna her türlü dalkavukluğu yaptığını görünce, kendini gerçekleştirerek bu yabancılaşmış tiplerle mücadele eder. Yabancılaşma olgusuna sahip kişiler, öz bilinçlerinden uzaklaşarak ontolojik bir kargaşa içinde hayatlarını devam ettirirler; "artık nesnelerle işgal edilmiş bir dünyada yaşayan insan, onların efendisi değildir. Olsa olsa onları betimleyebilir; insan nesneleşir ve nesne gibi betimlenmeye başlar" (Baldıran, 2002: 98). Bu yalıtık kişiler de değerler dünyasında nesneleşerek insan olma duygularından uzaklaşırlar. Başkişiyi engellemek isteyen bu kişiler de para, mevki gibi nesnel değerlerle körleşerek Kırgız toplumunun ilerleyişinde en büyük engeli teşkil ederler. Çünkü bir toplumun gelişiminde aydın kesim önemli yer tutar. Bir okulun müdürünün ve öğretmeninin öğrencilerin kişisel gelişiminden çalması kendi menfaatleri uğruna öğrenciler kullanmaları onların bataklığa saplandığı izlenimi verir.

Okul yönetimini elinde bulunduran müdür Biybala, devletin kurumunu istediği gibi yönetir. Kurallara sığmayan yönetim anlayışı, "Yönetici ve idarecilerin değer ve ihtiyaçlarını kendilerine yansıtıp kendi mülkleri kıl(ma)" (Marcuse, 1991: 74) görüşüne uygun olarak anlatılır. Müdür Biybala, gücün verdiği sarhoşlukla her şeyi yapabileceğini düşünür. Bu yanılgı onun kendi özünden uzaklaşmasına neden olur. Çünkü "kendi köklerini yitirmenin çaresizliği, insanda, her şey üzerinde mülkiyet ve iktidar sahibi olmaya yönelik bir iç baskı oluşturur. Fakat bu da insanı, kendine yabancılaşmaya götürür" (Gruen, 2004: 69). İktidar hırsı müdür Biybala ve Corokul'un her türlü dalavereyi çevirmelerine yol açar. Romanda karakterler üzerinde açımlanan yabancılaşma izleği, değerlerine uzaklaşarak kendi olma duygusunu kaybeden yalıtık tipler ile başkişinin çatışması üzerine kurulur. Yıllardır öğrencilerin geleceğini sömüren, okul kaynaklarını istediği gibi kullanan köhneleşmiş zihniyete karşı gelen Esen, kelebeğin kozasından çıkması gibi, ruhsal farkındalığını yaratır ve yozlaşmaya karşı mücadele verir.

Esen, romanda idealist bir öğretmen olması yanında komünizmin öne sürümü olan toplumsal iş bölümünün gerçekleşmesine de katkı sağlamasıyla ele alınır. Öğrencilerini alarak devlet için pamuk toplamaya gitmesi ve emekten çalmadan öğrencilerine dürüstçe işlerini yapmalarını öğütlemesi bunun göstergesidir. Esen'in ve öğrencilerin var gücüyle çalışmalarına karşın, diğer öğretmenler Baymat ve Corokul'un yan gelip yatması, sosyal adaletsizliğin göstergesidir; "Corokul o gün işe de tartıya da gelmedi, yatakhaneye yemeğe geldiklerinde, o terasta çay içiyordu" (s. 364). Halkın en zor zamanlarında öğrencilerden faydalanılması karşısında Corokul'un işten kaçması onun nasıl bir yozlaşma içinde olduğunun görüngüsüdür. Kasımbekov, başkişiyle çatışma yaşayan Corokul'u tasvir ederken tanrısal bakış açısıyla kurguladığı romanda taraf tutma eğilimi gösterir; "Corokul her şeyden önce kendi itibarını baykuş gibi geceleri toplayan, köpek gibi havlayarak koruyan, elinden geldiğince herkesten parmak kadar da olsa yüksekte durmayı, herkese yukarıdan bakarak hor görmeyi seven birisi olduğu için sinirlendi" (s. 479). Toplumsal ilerlemenin önündeki en büyük engel olan bilinç yitimi yaşayan Corokul, herkes çalışırken işten kaçarak Kırgız halkına karşı da bir yabancılaşma içinde olduğu izlenimi verir. Kasımbekov'un onun kişiliğini tasvir ederken kullandığı; "köpek gibi havlayarak koruyan" ve "herkese yukarıdan bakarak hor görmeyi seven birisi" tabirleri onun yaşadığı ötekileşme eğilimi hakkında fikir verir.

Kasımbekov'un romanından çıkarımsanan yabancılaşma izleği, daha çok topluma yabancılaşma olarak görülür. Romanda, karşı değeri temsil eden müdür Biybala, öğretmenler Baymat ile Corokul'un değerler dünyasında yaşadıkları ontolojik kopuş onları içinde yaşadıkları topluma yabancılaştırır. Romanda tematik gücü temsil eden başkişi Esen'in varoluş mücadelesine karşı engel çıkaran bu kişiler, eğitimci olmaları yönüyle Kırgız toplumunun gelişip kök salmasında da en büyük engellerdir. Bu sebeple Esen, sadece kendini

gerçekleştirmek için değil, kişilik/sizleşme yaşayan bu karakterlerin de özlerine dönmeleri için çabalar. Corokul'un zorlamasıyla Esen'i okuldan attırmak için dilekçe yazan Baymat, doğruyu görür ve suçunu itiraf eder. Ancak Esen'in tüm çabalarına rağmen körleşme içinde olan Müdür Biybala ile Corokul dünyalık zamanlarını kin, menfaat, kıskançlık gibi olumsuzlanan duygularla sürdürerek, değerler dünyasında kaybolur.

1.2.4. Aşk/Sevgi

Bireyi içsel olarak değiştiren, onun hayata tutunmasında etkin bir unsur olan aşk/sevgi, yaşanan her türlü olumsuzluğu sağaltıcı bir dönüşüm nesnesidir. Bireyin kendini gerçekleştirmesinde önemli bir adım olan aşk, bireyin kendilik değerlerini keşfetmesinde dolayımlayıcı işlev görür; "özne her şey karşısında ve her şeye karşın, aşkı bir değer olarak kesinler" (Barthes, 2005: 28). Yaşanan her durumda bile aşkın yaşantılanması kaçınılmaz bir yazgıdır. Aşk bu doğrultuda her canlının yaşayabileceği ve hayatın süreğenliğine ivme kazandıran bir oluştur. Aşk ile birlikte düşünülen sevgi edimi ise, insanın özneye ya da nesneye karşı duyduğu bir yönelimdir. Aşkın tamamlayıcı unsuru olması yanında, bireysel bütünlüğü sağlayan sevgi edimi, çeşitli şekillerde görülen bir duygulanımdır.

Kasımbekov anlatılarında önemli yeri olan, aşk/sevgi kahramanların ruhsal dünyalarında yarattığı olumlayıcı etkiyle etnik kurguya hareket kazandırır. Ülkü değerlerde temsil edilen kahramanların, iyilik, farkındalık, birlik ve beraberlik gibi olumlu kavramlar etrafında birleştiren aşk/sevgi evrensel bir değeri kesinler. *Olgun Nesil* romanında başkişinin yaşantıladığı aşk duygusu yanında, Kırgız halkının vatan ve millet sevgisi, öğretmenin öğrencisine olan, öğrencinin eğitime olan sevgisi ile çiftçinin ve işçinin işlerine olan sevgileri önemli bir yer tutar.

Kasımbekov'un diğer romanlarında olduğu gibi başkişinin dönüşümünde, kendine dönmesinde önemli bir basamak olan aşk, *Olgun Nesil* romanında başkişinin manevi sığınağı, huzur mekânı olur. Başkişinin kendi oluşunu gerçekleştirmesinde, aşkın ruhunda yarattığı olumlayıcı etki yön vericidir. Başkişinin, ruhundaki değişim iç monologla şu şekilde aktarılır; "Esen şu an hayalleriyle sarhoş bir hâlde, kıza doğru bayılacak gibiydi. Kız da bunu hissetti mi acaba? Önceki gibi gülmüyor utanmış bir halde ona bakamadan, kalbi yerinden oynuyor gibi geliyor(du)" (s. 381). Aşkı deneyimleyen Esen, aşkın insan ruhunda yarattığı farkındalıkla fizyolojik değişimi hisseder. Aşk bu yönüyle iki cins arasında gerçekleşen çekim gücünün görüngüsüdür.

Aliyma'yı ilk gördüğü andan itibaren farklı biri olduğunu hisseden Esen'in yaşadığı tüm olumsuzlamalar belleğinden silinip gider. Çünkü âşık olmak, "dünyayı yeni bir bakış açısıyla algılamaktır" (Alberini, 1990: 50). Geldiği ilk günden itibaren kart karakterler Müdür Biybala, Corokul ve Baymat'ın iftira ve yalanlarına uğrayan Esen, gördüğü yozlaşmaya karşı aşkla

hayata tutunmuş, tinsel doğumunu aşk ile gerçekleştirmiştir. Aliyma'ya duyduğu aşk, onu ruhsal yönden sağaltan, kendiliğindenliğini gerçekleştirmesine olanak sağlayan duygusal bir akışkanlıktır.

Esen'in, "kalbinin yerinden oynaması"na yol açan Aliyma ile aralarında başlayan aşk, ikisinin de hayatlarında olumlu yönde ilerler; "sevgi, nesnenin gönderdiği delici okların açtığı yaralardan dışarıya fışkırarak nesneye doğru etkin bir biçimde akmaya başlar; bundan sonra da her türlü uyarının ve arzunun ters yönünde hareket eder. Sevenden sevgiliye -benden ötekine- doğru merkezkaç yönde ilerler" (Gasset, 1996: 10). Bu ilerleyiş iki cinsi birbirine yaklaştıran biçimde bir hareket sağlar. Esen ile Aliyma arasında da "benden ötekine" doğru bir akış başlar. Aliyma'da bu akışkanlık şu şekilde görülür;

> Esen'in hayali aklından çıkmıyordu. O farklı bir insandı. Dil bilgisinde uzman, herkes için yardıma koşan, kendi hayatı pahasına olsa bile yardımını esirgemeyen değerli insandı. Paylaşılmaz sırrı, kimseye söylenmeyecek bir derdi varmış gibi pırıl pırıl parlayan kara gözleri vardı. Edep ahlâk sınırını çiğnemeyen bir bakışı vardı ki, hiç aklından çıkaramıyordu. Hep aklında canlandırıyordu (s. 426).

Düşleminde sevgilisiyle bütünleşen Aliyma, aşkın bir belirtisi olarak onun herkesten farklı olduğunu düşünür. Aşkın insanın bakış açsının sabitleyen akışkanlığı Aliyma'nın bakış açısıyla anlatılır. Esen'in ahlaki kişiliği ve herkesin yardımına koşması Aliyma'yı etkileyen özelliklerindendir. Kasımbekov'un romanda kurgunun merkezine aldığı Esen'i hem komünizmin hem de insani değerleri bakımından ideal insan tipi olarak kurgulaması genç kızın âşık olmasında ana etkendir. Esen'in okula geldiği ilk günden itibaren, öğrencilerine topluma yararlı bir insan olmaları gerektiğini söylemesi, körleşmeye karşı savaşması öğrencilerce örnek bir kişi olarak görülmesine yol açar. Aliyma da onun daha çok bu mücadeleci, kimseye benzemeyen yönüne âşık olur.

Kasımbekov'un öykülerinde ve romanlarında görülen sevgi izleği onun sevgiye bakışı hakkında da ipuçları verir. Öykülerinde üzerinden en çok durduğu anneye, vatana ve karşı cinse duyulan sevgi anlatılarında en fazla görülen izlektir. Romanda onun anne, vatan ve sevgiliye duyulan sevgi anlayışı çıkarımsanabilir. Annesini küçük yaşta yitirmesi anne sevgisinden mahrum olmasına neden olurken, içinde doğduğu topraklarla bütünleşmesi vatan sevgisinin görüntüsüdür. Öğrencisi Aliyma'ya duyduğu aşk/sevgi ise karşılıklı duyulan masum bir yönelimdir. Aliyma'nın hayalinde Esen ile geçirdiği diyalog Kasımbekov'un da aşk/sevgi anlayışının dışa vurumudur;

> Hocam dedi hayalinde, -sevgi nedir? "Kendi kurduğu hayalden kendisi bir anda ürktü. "Seviyorum! Seni arıyorum!" diye yazar bütün kitaplarda âşık olduğunu nasıl

> itiraf eder?! Âşık olmak utanmak mı, ahlak sınırından çıkmamak mı, kendi kaderine karşılıksız olarak yola çıkmak değil mi? Ama Seviyorum!" "Seni hep arıyorum!" sözlerinin içinde çoğunlukla aldatmak vardır. Bütün kötü işler bu büyük kelimenin altında kullanılabilir. Ama bunu küçücük kız daha anlamaz. "Ama böyle nasıl sorarsın?!" diye, kendi kendine utanarak yüzünü elleriyle örttü (s. 427).

Aliyma ile Esen'in yaşamak istediği aşkın kötülükten arınmış, çıkara dayanmayan saf bir arzulanım olarak görülür. Esen'in öğrencisine duyduğu aşk zamanla güçlü bir sevgi bağına dönüşür. Onun önünde engel teşkil eden öğretmen-öğrenci ilişkisi bütünlüklerini engelleyen tek unsurdur. Bireyin bakış açısının genişlemesine, ruhsal ve fiziksel yönden değişmesine yol açan sevgi, Gasset'e göre hayatın seçimlerinin belirleyicisidir; "yaşamda öyle durumlar, öyle anlar vardır ki insan hiç farkında olmadan kişiliğinin özünü, gerçek yaradılışını büyük ölçüde ortaya koyar. Bu durumlardan biri de sevgidir" (Gasset, 2011: 54). Esen'in ve Aliyma'nın hayatlarında çizdikleri farklı yollar onları birleşmeden ayırsa da Gasset'in belirttiği gibi, kişiliklerinin özünü ortaya koymalarında sevgi önemli bir adımdır. Frunze'ye (Bişkek) üniversiteyi kazanarak okumaya giden Aliyma ile Esen'in cisimleri ayrılsa da duyguları kopmaz. Yıllara rağmen sevgilerinin hala tazeliğini koruması yaşanılan duyguların aşkınlığının göstergesidir.

Aralarındaki hoca-öğrenci ilişkisi, aşklarındaki en büyük engeldir. Bu yüzden ikisi de aşklarını itiraf edemezler. Aliyma da hayalinde aşkını itiraf ederek aşkın olana göndermede bulunur. Romanın sonunda, yıllar sonra Aliyma'yı görmeye Frunze'ye giden Esen hâlâ aynı kalp çarpıntısını duyar; "Esen'in kalbi hızla çarpmaya başladı. "Yurtta galiba, çıkacak! Ne diyeceğim? Ondan ne duyacağım? Nasıl bir suratla gelecek acaba? Eski çocukluk duyguları duruyor mu acaba?" (s. 493) sorularıyla romanı bitiren yazar-anlatıcı, ikisi arasında yarım kalan aşkın, sevginin ne şekilde sonuçlanacağını bildirmez.

1.1.9. Çıkarım

Tölögön Kasımbekov'un diğer dört romanından farklı olarak Esen adlı gencin bireysel gelişimini konu aldığı Olgun Nesil romanı Sovyet ideolojisinin de işlendiği bir eserdir. Toplumsal çürümeye karşı savaşan aydın bir öğretmen olan Esen'in kendi kabuğunu kırması yanında diğer öğretmenlere ve öğrencilere yol göstermesi romanın iletmek istediği mesajdır. Kırgız toplumunun uğradığı dilsel/kültürel asimilasyonun ve "Ruslaştırma" politikasının açıkça gözlemlendiği romanı Kasımbekov'un baskı ve sansür döneminde yazdığı açıkça görülür. Esen'i dönemin şartlarına uygun olarak tasarlayan yazar, eserindeki sloganik söylemlerle Sovyet tipi insan yetiştirme görüşünü de destekler görünür. Tarihi romanlarının aksine millî anlayıştan uzak olarak rejimine uygun olarak kaleme alınan Olgun Nesil romanı, Esen'in kendini gerçekleştirmesi yanında toplumdaki bozulmaya da işaret eder.

Kasımbekov'un öykülerinde de yer verdiği, yetim bir gencin hayatının konu edilmesi kendisi de küçük yaşta yetim kalan Kasımbekov'un ruhsal dünyasında açılan tahribatın bir diğer metinleşmiş halidir. Yazar, Esen adlı genci topluma yön veren bir karakter olarak kurgularken, onun özellikle babasını hiç tanımıyor olmasını trajik bir üslupla dile getirir. Başkişi Esen'i ülkü değerde ele alan yazar, müdür Biybala, öğretmenler Corokul ve Baymat'ı ise karşı değere alır. Bu karakterler, Sovyet sisteminin ilerleyişi karşısında değerlerine yabancılaşmış görevlerini yerine getirmeyerek rejimin değil kendi menfaatlerine hizmet etmişlerdir. Kasımbekov, yarattığı Esen karakteri de bu bozulmaya/çürümeye karşı savaş veren, kendilik bilincine sahip yüce birey arketipi olarak romanın merkezinde yer almıştır.

Kasımbekov'un tarihsel romanları kadar hacimli olmasa da *Olgun Nesil* romanı da dönemin zihniyeti hakkında fikir vermesi bakımından ve Sovyet insan tipinin özelliklerinin anlaşılması açısından dikkate değerdir.

Kaynaklar

ABRAHAM, M. (2001). *İnsan Olmanın Psikolojisi*. (*çev.* Okhan Gündüz). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

ADLER, A. (2010). *İnsan Doğasını Anlamak*. (*çev.* Deniz Başkay). İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

ATIKER, E. (1995). *Bireyselleşme ve Toplumsal Farklılaşma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

AYTMATOV, C. ve ŞAHANOV, M. (2000). *Kuz Başındaki Avcının Çığlığı*. Ankara: Tolkun Yayınları.

BACHELARD, G. (2013). *Mekânın Poetikası*. (*çev.* Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.

BALDIRAN, G. (2002). .*Alain Robbe-Griller ve Yeni Roman*. Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları.

BARTHES, R. (2005). *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*. (*çev.* Tahsin Yücel). İstanbul: Metis Yayınları.

BAŞ, S. (2003). *Türk Hikâyeciğinde Yabancılaşma (1950-1980)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CHATMAN, S. (2008). *Öykü ve Söylem Filmde ve Kurmacada Anlatı Yapısı*. (*çev.* Özgür Yaren). Ankara: De Ki Yayınları.

ÇERİBAŞ, M. (2012). Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Çalışmalarında İdeolojik Yaklaşımlar: Er Soltonoy Destanı Örneği. *Turkish Studies*, *7*(1), 753-780.

ÇÜÇEN A. K. (2003). *Heidegger'de Varlık ve Zaman*. Bursa: Asa Kitabevi.

EAGLETON, T. (2009). *Eleştiri ve İdeoloji, Marksist Edebiyat Teorisi Üzerine Bir Çalışma*. (*çev.* Savaş Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.

ECO, U. (1997). *Yorum ve Aşırı Yorum*. (*çev.* Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.

ELİUZ, Ü. (2006). *Küçük Adam, Orhan Kemal'in Romanlarında Yapı ve İzlek*. Ankara: Öykü Yayınları.

FORDHAM, F. (1994). *Jung Psikolojisi*. (*çev.* Aslan Yalçıner). İstanbul: Say Yayınları.

FRANCESCO, A. (1990). *Âşık Olma ve Aşk*. (*çev.* Gül Çetinor). İstanbul: Düzlem Yayınları.

FROMM, E. (1987). *İtaatsizlik Üzerine Denemeler*. (*çev.* Ayşe Sayın). İstanbul: Yaprak Yayınları.

FROMM, E. (1995). *Umut Devrimi*. (*çev.* Şemsa Yeğin). İstanbul: Payel Yayınları.

GASSET, J. O. Y. (1996). *Sevgi Üstüne*. (*çev.* Yurdanur Salman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

GASSET, J. O. Y. (2011). *İnsan ve Herkes*. (*çev.* Neyire Gül Işık). İstanbul: Metis Yayıncılık.

GIRARD, R. (2007). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat (Edebi Yapıda Ben ve Öteki)*. (*çev.* Arzu Etensel İldem). İstanbul: Metis Yayınları.

GRUEN, A. (2004). *Kendine İhanet*. (*çev.* Ülkü Hastürk). İstanbul: Çitlembik Yayınları.

HANÇERLİOĞLU, O. (1970). *Başlangıcından Bugüne Erdem Açısından Düşünce Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

HORNEY, K. (1993). *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi Öz Gerçekleştirme Kavgası*. (*çev.* Selçuk Budak). Ankara: Öteki Yayınevi.

HUBERMAN, L. (2015). *Sosyalizmin ABC'si*. (Çev. Hasan Erdem). İstanbul: AryaYayınları.

İBRAHİMOV, O. (2000). Or Karap Oskon Çıgarmaçılık. *Ruhu Kötörgön Uluu Söz.* (*ed.* Kadirkul Davutov). Bişkek: Şam Basması.

KAKINÇ, H. (2003). *Sultan Galiyev ve Milli Komünizm*. İstanbul: Bulut Yayınları.

KORKMAZ, R. (2008). Aytmatov Anlatılarında aşkın Eriştirici ve Dönüştürücü Gücü. *Bilig*, 46, 1-8.

KORKMAZ, R. (1990). Roman Tekniği Bakımından Kuyucaklı Yusuf. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. *4*(2). 173-186.

KORKMAZ, R. (2004). Servet-İ Fünûn Edebiyatı. *Yeni Türk Edebiyatı (1839-2000) El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

KORKMAZ, R. (2007). Romanda Mekânın Poetigi. *Edebiyat ve Dil Yazıları- Mustafa İsen'e Armagan*. (*ed*. Aysenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker). Ankara.

KUNDERA, M. (2009). *Roman Sanatı*. (*çev.* Aysel Bora). İstanbul: Can Yayınları.

LUKACS, G. (2011). *Roman Kuramı*. (*çev.* Cem Soydemir). İstanbul: Metis Yayınları.

MARCUSE, H. (1991). *Karşı Devrim ve Başkaldırı*. (*çev.* Gürol Koca ve Volkan Ersoy). İstanbul: Ara Yayıncılık.

MARKS, K. ve ENGELS, F. (2008). *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*. (*çev.* Celal Üster ve Nur Deriş). İstanbul: Can Yayınları.

MARSHALL, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (*çev.* Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

MAY, R. (2013). *Yaratma Cesareti*. (*çev.* Alper Oysal). İstanbul: Metis Yayınları.

NURMANBETOV, C. ve DAYARDAGAN. Men Aytpasam, Sen Aytpasan, Tigi Aytpasa, Kim Aytat?" Kırgız El Cazuuçusu, körünüktüü koomduk İşter Tölögön Kasım-bek menen Gezittin Atayın Kabarçısının maegi, *Kutbilim*.

OKYAY, L. R. (2000). Öyküde Mekân. *Adam Öykü*, 28, 83-84.

ORWELL, G. (2007). *Hayvan Çiftliği*. (*çev.* Celal Üster). İstanbul: Can Yayınları.

ÖZBUDUN, S., MARKUS, G. ve DEMİRER, T. (2008). *Yabancılaşma ve...* Ankara: Ütopya Yayınları.

ÖZÇOBAN, Ş. (2011). *Tölögön Kasımbekov'un "Cetilgen Kurak" Adlı Eserinin Türkiye Türkçesi'ne Aktarılması ve Eserin Söz Varlığı Üzerinde İncelemeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZODASIK, M. (2001). *Modern İnsanın Yalnızlığı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

PEARSON, C. S. (2003). *İçimizdeki Kahraman*. (*çev.* Semra Ayanbaşı). İstanbul: Akasa Yayıncılık.

SAZYEK, H. (2008). *Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SCHELER, M. (1988). *İnsanın Kozmostaki Yeri*. (*çev.* Tomris Mengüşoğlu). İstanbul: Yaprak Yayınları.

SHAYEGAN, D. (2012). *Yaralı Bilinç, Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*. (*çev.* Haldun Bayrı). İstanbul: Metis Yayınları.

STEVICK, P. (2010). *Roman Teorisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

TEMUR. N. (2010). Folklor-İdeoloji Bağlamında Sovyetler Birliği Dönemi Folklor Politikaları ve Bu Politikaların Kırgız Folkloruna Etkileri. *Bilig*, 53, 219-232.

ÜÇOK, N. (2004). *Genel Dilbilim (Lengüistik)*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

WILLIAMS, R. (2011). *Anahtar Sözcükler*. (*çev.* Savaş Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.